

REVISTA POLITICĂ ≡ ≡ ≡ ȘI LITERARĂ ≡ ≡ ≡

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor:

Ioan Agârbiceanu, Aurel P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș,
Dr. Caius Brediceanu, Alesandru Ciura, Maria Cunțan,
N. Dunăreanu, Dr. Emil Grigorovitză, Dr. Vasile Hâncu,
Dr. Casiu Maniu, Dr. Iuliu Maniu, A. Melin, Dr.
Vasile Meruțiu, Corneliu Moldovanu, Dr. Valer
Moldovanu, Dr. Voicu Nițescu, Vasile C. Osvadă.
Teodor Raica, Horia P. Petrescu, Aurel C. Popovici,
Ionel Pop, Mihail Sadoveanu, Dr. Ștefan Pop, Dr.
Ioan Rațiu, L. Rebreanu, Luca Rusu, I. U. Soricu,
George Stoica, M. Străjanu, Petru Suciu, Gavril
Todica, Dr. Alexandru Vajda, Dr. Ioan Vajda.

≡ ≡ ≡ B L A J. ≡ ≡ ≡

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

===== APARE ODATĂ PE LUNĂ =====

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	750 b.

—CIS—

Colecția completă de pe an. II. de apariție a „REVISTEI POLITICE ȘI LITERARE“, conținând un bogat și variat material științific, politic și literar din peana celor mai distinși scriitori ai noștri, pe o extensiune de 354 pag., se poate procura la Administrația acestei reviste pentru prețul de numai 10 coroane.

La redacția „REV. POL. ȘI LIT.“ se pot comanda următoarele cărți:

Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de Aurel Ciato. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE.   Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Păricolul românesc. — Dacoromânism. —
===== Reforma electorală. =====

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázstfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

Dumnezeu și natura.

De Dr. Cassiu Maniu.

Ca să vedem pe Dumnezeu trebuie să ne avântăm la culmile gândirii. Pentru ca să avem ideie despre depărtarea până la aceste somități ale existenței trebuie să cunoaștem ori cel puțin să întrezărim universul în întregimea sa. Spre aceasta ne servește natura din lăuntru nostru și din împrejurul nostru infinit. Astfel Dumnezeu și zidirea sa cu nenumăratele minuni ale naturii sunt nedespărțite în sufletul nostru gânditor și scrutător. Cine vrea să cunoască aceste culmi ale gândirii trebuie să-și facă o justă reprezentare despre natură. Văzând dumnezeieștile frumseți ale pământului ce ne adăpostește vremelnic vom fi pătrunși de o însuflețire nemărginită, de o încântare, de un amor nemărginit și curat ca cerul senin. Numai aceasta dragoste e calea spre înțelegerea ființei lui Dumnezeu Cel Prea-Mărit. Și nu putem decât să compătimim pe mulți oameni cari zilnic calca în picioare sentimentul dragostii către natura, bogată în minuni fără seamăn, cari întrec orice fantazie.

Prin dragostea naturii, a munților, poienelor, livezilor și uimitoarelor priveliști ce încunună țărâna în care ne-am născut ni-se ridică sufletul la iubirea patriei și a națiunii. Din dragoste se poate naște numai dragoste și până când neamul românesc se va însufleți de frumseța țării sale de bogățiile nemă-

surate, ce se revarsă peste oglinda sufletului românesc din minunata natură ce-l împresoară, nu va pieri entuziazmul sfânt din inima sa. Căci inima se formează sub puterea emoțiilor sublime de cari un suflet ales nicicând nu se va lăpădă.

Prin cultul naturii atingem sferile cele curate ale simțirei ce singur răspund adorării Preabunului Dumnezeu.

Dacă privim la națiunile culte nu vedem oare renașterea sufletului național prin tot felul de obiceiuri, ce dovedesc trebuința cea mai mare a sufletului, de a se reîntoarce iarăși la natură. Ba chiar cu primejduirea vieții caută oamenii treziți la dragostea firei a-și îndestula dorul sfânt de a atinge culmile ridicate ale munților. Aceasta înseamnă igiena cea mai înaltă a sufletului nostru chinuit de năluciri de ale ateizmului și persecutat de scepticism.

Cu atât mai dureros ne atinge faptul că între noi atât de puțini se găsesc cari să călătorească cu dorul înălțării sufletești dealungul și dealatul străbunei noastre patrii!

Cât de nobil lucru ar fi din partea profesorilor noștri dacă ar face cu elevii împreună excursiuni sistematice în fiecare an pentru ca tinerimea cultă română să se convingă din propria intuiție că singur prin dragostea naturii ne pu-

tem transformă sufletește radical, căci numai admirațiunea marilor sublimități ale naturii ne poate da libertate, viețată și energie sufletului însetoșat de cunoașterea celui mai înalt ideal. Câți tineri

s'ar vindecă prin asta din multele rătăcirii ale sufletului și ale inimei, cari azi îi țin încătușați în lanțurile patimelor și a desnădăjduirii unui suflet, căruia i-s'au tăiat aripile.

Fenomenele misterioase ale sufletului.

Așa zisa știință ocultă a existat din vechime în toate timpurile, cu deosebire în orient. Rămășiță din religiunea naturală dela început, ea a fost cultivată mai ales de preoții Indiei, Egiptului, și de preoții sau magii Chaldeei. Dela aceștia au trecut la Greci și Romani, și mai târziu la Arabi și la toate popoarele moderne. Oraculele Grecilor, auguriile și auspiciile Romanilor, misterele eleusive, dionisiace, și alte mistere religioase ale celor vechi, împărtășite numai celor inițiați; apoi magia sau arta de a produce fenomene miraculoase cu ajutorul spiritelor rele, numită de cărturari magia neagră, iar de popor vrăji, farmece sau legături și aruncături, și prin evocarea spiritelor bune, numită magia albă sau, la popor, descântecul de vindecarea boalelor și deslegarea vrăjilor și farmecelor; mai departe necromanția sau prezicerea sorții prin influența stelelor, alchimia sau arta de a preface metalele în aur și de a găsi elixirul sau leacul universal, care să dea omului tinereță netrecătoare și nemurire; iar astăzi hipnotismul și spiritismul: toate acestea sunt părți ale științei oculte, păstrate în popor prin tradițiune orală, ca și colindele și bazmele, iar în literatura scrisă prin cărțile vechi despre magie, astrologie și alchimie. Obiectul lor sunt credința despre puterile și fenomenele ascunse ale naturii, socotite ca supranaturale sau ca minuni, și despre raportul acestor puteri cu lumea văzută și în special despre influența lor asupra omului. Dupăcum, în timpul preistoric al religiunii naturale, puterile și elementele naturii, crezute ca ființe

viețuitoare, erau împărțite în ființe bune și priincioase omului, cum sunt zorile, soarele, focul, și toate fenomenele luminoase, și în ființe rele și vrășmașe, cum sunt întunerecul, norii, cutremurele de pământ; așa magia, ca și credința religioasă, împărția spiritele, cari se ascund după puterile și fenomenele naturii, în bune și rele.

În vechime aceste științe erau ținute în mare onoare prin prestigiul și influența preoților, al căror privilegiu erau. La Greci și Romani, unde lipsea clasa preotească, oraculele și auguratul erau instituțiuni religioase, întocmite și susținute de stat pentru scopuri politice, deși oamenii luminați nu prea credeau nici în sibile și oracule, nici în auguri și haruspici. Credeă însă poporul de rând și oamenii fără o cultură mai deosebită. Cu deosebire credința în vrăji și farmece eră așa de răspândită, încât s'a simțit trebuința de a fi oprite prin lege. Horațiu și Virgiliu ne dau, în cântecul lor, interesante informațiuni, cum se făceau farmecele. Renumitul scriitor Apuleius a fost dat în judecată ca vrăjitor. Virgiliu însuș eră crezut în evul mediu, ca om sfânt, ca profet și vrăjitor sau făcător de minuni. *Sortes virgilianae* se numiau un fel de oracule, făcute din primele versuri, pe cari se puneă mâna la deschiderea cărții lui Virgiliu.

Creștinismul, precum coborise pe zeii vechi la rolul de demoni ai iadului, așa prigonea cu cea mai mare asprime pe toți câți, sub nume de vrăjitori și vrăjitoare, strigoi, șolomonari, se credea că au legătură cu spiritele necurate. Este îngrozitor

numărul persoanelor, cari sub această învinuire au fost arse pe rug în evul mediu. Erau prigonii înșiși oamenii de știință, cari studiau fenomenele naturii. Călugărul franciscan din veacul al XIII-lea, Roger Bacon, inventatorul prafului de pușcă, a stat 10 ani în închisoare, învinuit ca vrăjitor pentru descoperirile sale chimice și optice.

Din această cauză, științele acestea se cultivau și se practicau în ascuns; și cunoștințele lor erau îmbrăcate în formule alegorice, cari aveau trebuință de explicare, cum sunt și în limba noastră multe formule de farmece sau în cântece și descântece. Atât din aceste cauze cât și pentru că obiectul lor erau fenomene misterioase, imposibile de explicat după legile cunoscute ale naturii și de aceea numite supranaturale sau minuni, li-s'au dat acestei practice numele de științe oculte (ascunse). În veacul al XVIII-lea aceste științe căzuseră în așa dispreț, încât savanților le eră rușine a mărturisi interesul lor pentru astfel de fenomene. Însă de prin întâiele decenii ale veacului al XIX, ele începură din nou să atragă luarea aminte asupra lor. Medicul german Fr. Messmer deșteptă interesul pentru astrologie prin practica sa de a vindeca boalele prin magnetism, mai ales prin somnambulism provocat de magnetizator, cum și prin ideile sale publicate în cartea *de planctarum influxu*. După învățătura lui, există un fluid fin al stelelor, care are influință asupra pământului și a corpurilor de pe suprafața lui, mai ales acelor organice, și în prima linie asupra omului. Unii oameni, cum eră însuș Messmer, fiind înzestrați cu mai mare putere produsă de acest fluid, numită putere magnetică sau *magnetism animal*, pot provoca în alții somnul magnetic și puterea lui vindecătoare. În Viena, patria sa natală, practicarea doctrinei lui Messmer fiind declarată de cătră învățați, ca o șarlatanie, el părăsi Viena și, după o călătorie prin Europa, se stabilă în Paris, unde își făcu un nume strălucit și unde își vându pe urmă

secretul artei, pentru un milion de franci. Influența lui crescù întru atâta, încât pentru susținerea și răspândirea mesmerismului se înființară 24 de societăți, între membrii cărora se aflau și oameni savanți, ca renumitul chimist Bertholet, care însă pe urmă a declarat și el că toată arta lui Messmer nu e decât o șarlatanie.

De pe la 1860, magnetismul animal, numit de pe 1843 de medicul englez Braid *hipnotism*, începù a fi studiat serios și întră în domeniul științelor experimentale, mai ales prin medicul francez Azam din Bordeaux și pe renumitele școli psihiatrice dela Salpêtrière sub direcțiunea lui Charcot și din Nancy ai cărei reprezentanți sunt Beaunis, Liégeois, Bernheim ș. a. Alătura cu hipnotismul, mai cu samă de pe la 1888, luară un nou avânt credința în spiritism și interesul pentru vechia literatură a științelor oculte. Savanții găsesc în ele multe adevăruri remase până azi necunoscute. Autorul sintezei chimice, Marcel Berthelot, descifrând și explicând semnele cabalistice ale alchimistilor, a aflat combinațiuni chimice foarte exact descrise sub vălul alegoriei.

* * *

Ocultismul de azi se osebește de cel vechiu prin faptul, că recunoaște și admite determinismul, ca lege universală a evoluțiunii, în toate fenomenele, în cele misterioase cari nu se pot explica ca și în cele cunoscute și explicabile. Pentru el nu există minuni și supranatural. Lumea cunoscută și cea necunoscută, cele văzute și cele nevăzute sunt cărmuite de aceleași legi. Dar tot atât de mult se deosebesc teoriile spiritiste de adevărata știință.

Toate științele pozitive, al căror obiect îl formează fenomenele cunoscute și explicabile, au marginile lor, la cari începe nemărginita lume a necunoscutului și misteriosului. Astronomia se oprește la gravitațiune, care prin atracțiune și repulsiune susține tăria universului. Fizica ajunge la

mişcare, magnetism, electricitate, puteri fundamentale cari nu se pot explica din alte cauze. Tot așa neexplicabile sunt în chimie afinitățile chimice, în virtutea cărora se produc feluritele combinațiuni și descompuneri ale corpurilor; în fiziologie, puterea de viață; în psihologie mai toate fenomenele anormale ale sufletului, cum sunt vederea aievea în somnul natural, visurile prevestitoare, în timpul veghierii vederea în depărtare peste țeri și mări, vederea în viitor, comunicarea la depărtare a simțimentelor, cugetărilor și voinței, somnambulismul natural și cel artificial sau hipnotismul, vraja, descântecul, ș. a.

După psihologia mai nouă, prin suflet nu se înțelege numai puterea de a simți și a cugeta, ci întreagă puterea de viață; el nu cuprinde în sfera sa numai fenomenele, de cari avem sau putem avea conștiință, ci toate fenomenele fiziologice și sufletești, conștiente și inconștiente. Și partea inconștientă a sufletului e mult mai mare ca cea conștientă. Mai întâiu, noi nu știm nimic de ceea ce se petrece în organismul nostru; în stare normală de sănătate n'avem conștiință de circularea sângelui, acest fenomen principal al vieții a fost descoperit abea în veacul al 17-lea, prin fiziologul englez Hazvay, nu simțim bătăile inimii, mistuirea și asimilarea alimentelor, și nici una din lucrările organelor lăuntrice. N'avem conștiință în fiecare moment nici chiar de mulțimea simțimentelor, tendințelor și cunoștințelor noastre, adunate prin experiență și studiu. Toate aceste se petrec ori stau ascunse sub pragul conștiinței, în sfera inconștientă a sufletului; și numai câte unul sau o mică parte din aceste fenomene trec la momente date, voluntar sau involuntar, în cercul luminos al conștiinței.

În natura din jurul nostru sunt iarăș mulțime de însușiri și schimbări ale lucrurilor, cari au influență asupra-ne și determină modul nostru de a fi și de a simți; dar a căror influență nu o simțim, pentru că impresiunile lor nu trec peste pragul con-

științei noastre. Organele simțurilor noastre sunt prea puțin dezvoltate pentru a le simți. S'a constatat d. e., că sunt și alte raze de lumină, și alte colori, cari noi nu le vedem; este culoarea ultra-roșie și ultra-violetă, cari se pot observa prin aparate optice, mai simțitoare, decât retina ochilor noștri. Sunetele se produc prin vibrațiunile corpului sunător, comunicate prin aer timpanei și de aci prin nervul acustic crerului. Dar un număr de vibrațiune mai mic decât 30. și mai mare decât 24'000 nu produc sunet pentru noi. Sunt chiar puteri ale naturii, pentru cari noi n'avem simțuri, și nu le putem cunoaște decât din afectele lor sau prin anumite aparate fizicale. Așa sunt magnetismul și electricitatea.

Apoi din toată natura exterioară noi nu cunoaștem nimic de-adrptul, decât prin impresiunile ce primim. Crerul nostru prelucrează din impresiunile primite simțiri, sunete, colori, forme, pe cari le proiectează în afară, la locul de unde vin impresiunile, și plăsmuește astfel forma lumii exterioare cu miile ei de însușiri și nuanțe, dintre cari cele mai multe nu există așa cum le cunoaștem decât în crerul nostru.

Din cercetările asupra puterilor necunoscute ale naturii, asupra sferei inconștiente și fenomenelor tainice ale sufletului, cari nu se pot explica decât după legile cunoscute, s'au născut mai multe teorii, cari se pot reduce la trei categorii: ale spiritiștilor, ale teosofilor și ale psihiștilor. E de observat, că nu trebuie confundat teosofia cu spiritismul cu idealismul și cu spiritualismul. Idealismul este o teorie filosofică, întemeiată pe analiza vieții sufletești; spiritualismul este credința religioasă despre existența unei lumi spirituale, în multe analoage cu idealismul, însă adeptul spiritualismului nu cercetează să știe mai mult despre lumea spirituală, în care crede.

Psihiștii, ca adevărați oameni de știință, se mărginesc a constata existența fenomenelor sufletești, cunoscute prin experiență, însă pe care nu le pot explica; în-

tocmai cum fac astronomii, fizicianii și chimiștii cu fenomenele din sferele științei, pe cari nu le pot explica după legile cunoscute și după sferele științei experimentale. Imaginațiunea are și ea un mare rol în știință, însă numai rolul de a înfățișa minții în toată lumina lor fenomenele lumii reale. Teosofii și spiritiștii, din contră, dau sbor liber fantaziei, și pe datele științii pozitive formează ipoteze, cari se pot numi mai de grabă credințe religioase decât ipoteze științifice. Nerăbători de a aștepta mersul încet dar sigur al experienței, ei trec peste hotarele puse de știință, și aci în domeniul necunoscutului, ne mai având altă călăuză, se lasă a fi conduși de pornirile simțământului și fantaziei. Ei împart lumea în lume materială, divină și astrală. În lumea astrală sau a stelelor locuiesc spiritele, cari sunt mijlocitori între celelalte două lumi și între om și Dumnezeu.

Omul fiind un microcosm, o lume mică, format după influența și asemănarea lumii mari, ființa lui se compune din trup, suflet și spirit, după cum lumea materială se împarte în corpuri solide, fluide și gazoase. O așa zisă analogie e metoda spiritiștilor. Spiritul, numit și perispirit sau corp astral, (Malebranche îl numea mediatorul plastic), este partea nemuritoare și creatoare a omului. El plămădește după chipul și asemănarea sa, organismul, în care își trăiește viața pământească. Căci viața omului încă se împarte în embrionară, pământească și astrală. Vieța embrionară începe la împreunarea prin concepțiune a celor doi poli opuși, a spiritului și a materiei, și se dezvoltă treptat până la deplina formare a organismului material, după chipul organismului astral sau a spiritului. La naștere sufletul intră în epoca de activitate a vieții pământești, al cărei scop este înobilirea spiritului și înălțarea lui către idealul său, către Dumnezeu. Moartea este despreunarea spiritului sau a corpului astral de către trupul material și intrarea lui în epoca de repaus, în lumea

astrală. Aci spiritul își păstrează individualitatea sa, și desmărginit sau eliberat de piedecile materiei trupesti, el devine a tot știutor și a tot văzător, în trecut ca și în viitor. După un restimp de repaus, spiritul se întrupează din nou în alt om, ca să-și continue seria sa de evoluțiuni către ideal.

Cum vedem, spiritismul se aseamăuă, de o parte, cu doctrina sufletească a budhismului despre *metempsihoză* sau despre emigrațiunea sufletelor, care sub forma sa alegorică încă cuprinde mult adevăr, de altă parte se aseamăuă cu *transformismul* sau cu teoria darvinistă despre evoluțiunea speciilor, începând dela cele mai simple organisme sau dela protoplasmă până la om.

Evoluțiunea spiritistă se deosebește de metempsihoza budhistă prin aceea, că pe când după credința budhiștilor sufletele celor buni trec în alte ființe inferioare și chiar în dobitoace; după spiritiști evoluțiunea se face mereu înainte, către o treaptă tot mai înaltă de perfecțiune, în tocmai cum darvinistii explică formarea, evoluțiunea și transformarea speciilor de plante și animale. Însă, pe când transformistul se oprește la fapte, cari nu le mai poate explica în mod științific, îndrăzneții spiritiști pretind a duce mai departe marginile științei, și pe datele pozitive ale acesteia întemeiază o doctrină nouă, foarte îndreptățită din punctul de vedere al aspirațiunilor sufletului și al credinței religioase, însă fără valoare științifică. Știința recunoaște azi și constată multe fenomene ipnotice sau spiritiste, de somnambulism, de telepatie și de magie; dar explicarea lor o așteaptă dela cercetările științifice ale viitorului și dela posibila descoperire a unor legi încă necunoscute ale naturii și ale sufletului; pe când spiritiștii vor să le explice și chiar să le provoace prin evocarea și intervenirea spiritelor din lumea astrală. Precum sibilele din vechime se credeau, că sunt inspirate de Apollo, zeul profeției, și vrăjitoarele de

spiritele necurate; așa persoanele numite *mediumuri*, adică mijlocitoare între spirite și oameni, se vede a primi din lumea astrală darul extraordinar de a vedea și a cunoaște fără ajutorul simțurilor esteriore, nu numai lucrurile și ființele din apropiere ci și cele depărtate în timp și spațiu.

Fără îndoială științele oculte pot să cuprindă însă mult adevăr, întru cât fenomenele zise spiritiste se pot constata ca reale; și e probabil ca pe viitor să facă parte din domeniul științelor pozitive. Ele pot fi privite, cum zice dl Prel, ca pregătirea unei viitoare sinteze a religiei și știința și filosofia. Dar astăzi vederile spiritiștilor sunt departe de a constitui o teorie științifică; nici chiar după expresiunea lui Hașdeu în *Sic cogito, o credință—știință*, cuvânt, care cuprinde în sine o contradicțiune, și care s'ar putea înlocui cu numirea *credință-convingere*, dacă aceasta n'ar fi un pleonasm, egal cu simplă numire de *credință*; pentru că credința deplină, adevărata credință dă omului aceeași convingere ca știința prin certitudinea sa.

Fenomenele misterioase ale sufletului au început a fi clasificate și studiate azi după metode științifice. Emile Boirac în cartea sa *La psychologie inconnuë*, apărută în 1908, le împarte în trei categorii, după gradul lor de complicitate și posibilitate de a fi cunoscute: 1. Fenomene născute prin hipnotism și sugestie, numite de el *hipnoide*; 2. fenomenele *magnetoide*, sau ale magnetismului animal și ale telepatiei, născute din cauze fizice, analoge puterilor fizice ale naturei, cum sunt căldura, electricitatea, magnetismul, ș. a.; 3. fenomenele *spiritoide*, născute din cauze psihice, analoge inteligenței omenești.

Aceste fenomene au multe însușiri, prin cari se aseamănă; și uneori e greu a constata, dacă un fenomen se ține de o categorie sau de alta. E foarte probabil, că ele toate izvoresc din una și aceeași putere sufletească, manifestată în felurite moduri și sub felurite forme, ceea ce rămâne a se constata.

Până acum cele mai bine cunoscute sunt fenomenele hipnotice și sugestive, studiate de la Salpêtrière și din Nancy.

* * *

Telepatia hipnotică și spontană. — Mulți din cetitorii noștri vor fi avut poate prilejul de a vedea cazuri de telepatie. Zilele trecute, hipnotizorul francez Balsamo a dat în Craiova câteva reprezentațiuni de acest fel cu ajutorul mediului său Miloska. Credem interesant a reproduce aci asupra acestor minunate fenomene, reflexiunile unuia din cei mai renumiți filozofi ai Franței de astăzi. Iată ce ne spune Alfred de Fouillée, în opera sa *La psychologie des idées fortes*, întâi relativ la

Telepatia hipnotică. »Am văzut că adeseori hipnotizații au o agerime extraordinară de simțiri; ea ne rechemă în minte desăvârșirea cu care surdo-muții cetească vorbele pe buzele celui ce vorbește.« »S'a format ipoteza, că gândul hipnotizorului se transmite auzului celui hipnotizat prin mijlocirea cuvântului. În adevăr, noi nu cugetăm fără a pronunța în mintea noastră cuvinte, și nu le pronunțăm în minte fără ale pronunța și în mod fizic cu laringele; a cugeta este a vorbi încet. Ideile sunt așa de nedespărțite de mișcare, în cât se traduc totdeauna, în gâtlegiul nostru, prin mici mișcări musculare ale laringelui, producând foarte slabe sunete pe cari o ureche fină le-ar putea auzi. Hipnotizatul poate avea agerimea auzului necesară, ca să auză porunca dată prin cuvântul din lăuntru al hipnotizatorului. D. Ch. Feré și d. Ruault sunt chiar de părere, că hipnotizatul, ca și surdo-mutul, poate ceti cuvintele pe buze.

«Ori cum, mijlocul de transmisiune, pentru cugetare, trebuie să fie un mod de vibrație a energiei, transmisă printr'un mediu; acesta e singurul mijloc, prin care mișcările unei porțiuni de materie se reproduc în altă porțiune de materie depărtată. Mai mult, este vorba de a se reproduce într'un crer

ceea ce se petrece în alt crer. Ceea ce se reproduce este o idee — putere cu efectele ei de mișcare. Hipnotizorul, care concentrează puternic voința sa asupra ideii de a adormi pe altă persoană, se pune el însuși, în mod artificial, într'o stare de monoidism, în care totul e subordonat unei singure idei, devenită centrul actual al creșterii și al mișcărilor sale. De altă parte, se știe că, pentru subiectul hipnotizat ideea somnului voit de hipnotizor e de ajuns, ca să-l adoarmă. Trebuiesc amândouă ideile deodată, ca să producă somnul.

«Intr'un cuvânt, se poate admite o anumită încordare a creșterii, nervoasă și musculară, destoinică de a produce o îndreptare a puterii nervoase într'o singură direcțiune, și care prin tăria sa, determină undulațiuni în sferă, în aer. Aceste undulațiuni, întâlnind un crer dă un echilibru foarte nestatornic și deprins a cădea în somn sub influența lor, — produc în el efectul îndatinat ehiar și în depărtare...

«*Adevărata telepatie.* — Intrăm acum într'un domeniu încă mai miraculos și încă puțin sau rău cercetat. După SS. Gurney și Myers, multe persoane au avut impresiuni de deosebite feluri, înfățișându-le pe o persoană depărtată care, în acel minut, sau murea sau eră prada unei emoțiuni. Cele mai multe din aceste impresiuni, adunate cu multă luare aminte, consistau în viziunea persoanei absente sau în auzirea glasului ei: erau halucinațiuni de vedere și de auz, însă halucinațiuni averidice»¹⁾ Faptele citate de S. Gurney sunt foarte numeroase; multe sunt neînsemnate, mai multe sunt uimitoare. D. Gurney deduce din ele

¹⁾ Acest fenomen s'ar numi mai bine în românește *vedenie, viziune* sau *arătare*; iar un halucinațiune veridică. Intre telepatie, halucinațiune și iluziune este o deosebire lămurită. Telepatie sau vedenia, la clair voyasce, a doua vedere, este vederea aievea, în timpul vegherii, de oameni, de lucruri sau întâmplări în depărtare, în timp sau în spațiu; halucinațiunea, fenomen născut din impresiunile launtrice ale organismului, fără nici o cauză exterioară, este vederea de lucruri sau ființe ce nu există; iluziunea sau amăgirea este vederea lucrurilor altfel de cum sunt aievea.

posibilitatea unei comunicări în depărtare, în împrejurări excepționale, între persoane legate între sine prin legături de simpatie. Această simpatie la depărtare ar fi adevărată *telepatie*. Ea nu produce totdeauna halucinațiuni depline; uneori numai ideea morții unei persoane iubite se ivește deodată în minte, fără ca persoana să fie aproape. D. Gurney esplică lucrul prin faptul, că muribundul are el însuși ideea că moare, și că simpatia la depărtare face să se reproducă această idee în creșterii persoanei pe care o iubește. Ar fi un fenomen de inducțiune nervoasă analog fenomenelor de inducțiune electrică.

«Doi frați, cari se iubiau foarte mult, locuiau unul în America, altul în Anglia. Unul din ei, fără să aibă vreun motiv de a fi îngrijat pentru fratele său, îl vede stând trist în patul lui. Uimit de această viziune, se uită la orologiu, scrie îndată la America, și află că fratele său a murit în minutul, când l-a văzut el trist în așternut.

«Sunt, se zice, chiar exemple de aparițiuni cu voia. Doi ștudenți la școala navală de ingineri din Portsmouth aveau obiceiul de a face ședințe de hipnotism. Unul din ei, înainte de a fi hipnotizat de celălalt, luă hotărîrea să apară în timpul somnului unei tinere dame din Naudsworth. Se pretinde că a reușit: el a avut vedenia damei și i s'a arătat ei ca un spirit»¹⁾

Astfel de viziuni au loc mai de multeori între persoane cari se simpatizează decât între cari se înrudesc. Uneori raportul stă în simpla asemănare a ocupațiunei mintale în timpul viziunei. Sunt cazuri de atari aparițiuni în ora morții în urma unei învoiri, unei promisiuni sau unei hotărîri luate mai dinainte între două persoane.

Un publicist italian, Americo Scarlatti într'un articol, «Le intimazioni di morire», publicat în «*Minerva*, revista dalle riviste», dela 30 Ian. 1910, exemple istorice, cazuri de moarte silnică, în cari cei ce mor pre-

¹⁾ A. de Fouillée, La psychologie des idées - forces, vol. II. p 385—394

vestesc la termeni precis moartea acelor persoane, cari le-au pricinuit lor moartea. In veacul al 14, cavalerul Montreale d'Albarus, renumit rășboinic și și mai renumit bandit, avu reaua idee pentru el de a părăsi «Marea companie», de mai bine de 20 de mii de hoți și asasini, al cărei căpitan eră și care jăfuiă Italia în lung și'n lat, impunând enorme biruri și tributuri comunelor, cari nu voiau să aibă onoare unor noi vizite a lui. El împrumutase o sumă de bani, din ai companiei sale, lui Cola Rienzi, care la 1347 înființase republică în Roma și, care alungat fiind de nobili, la 1350 recucerește Roma și, ca tribun al poporului, începe un regim de groază. Montreale, încrezându-se lui, se duse în Roma să trateze cu el. Rienzi îl arestează și-l osândește la moarte. — Nu va trece o lună de zile, — zise el atunci lui Rienzi, — și tu mă vei urmă acolo, unde mă trimiți acum pe mine. — La 29 Aug. fu decapitat Montreale, și la 8 Oct., același an, fu ucis Rienzi de poporul care-l înălțase și care acum se unî cu nobilii. Posibil că acesta eră nmai o prevedere a lui Montreale, care eră mai practic decât fantasticul tribun și știa ce se fierbe în oală; și posibil că eră o viziune.

Frații Juan și Pedro Alonso de Carvajal, eroi naționali ai Spaniei, fură osândiți, la 1312, de Ferdinand IV., sub o învinovățire neîntemeiată, ca să fie arși de vii. Dela locul supliciului, ei vestiră somând pe regele, ca peste 30 de zile să se înfățișeze înaintea tribunalului ceresc. A treizecea zi dela acea întâmplare, regele eră însă deplin sănătos. Dimineața următoare, el fu aflat mort în așternutul său.

Jacob de Molay, maestrul ordinului călugăresc și cavaleresc al Templarilor, fu ucis, împreună cu 50 de cavaleri ai ordinului său, la 1311, în cele mai grozave chinuri, de cătră regele Franciei, Filip cel Frumos în înțelegere cu papa Clemente V, cari voiau să pună mână pe averile cele mari ale acestui ordin. De Mollay, înainte de a muri, somă dela locul de spânzură-

toare pe papa și pe regele, ca nefind pe pământ tribunal, care să-i poată judecă, să se înfățișeze înaintea tribunalului lui Dumnezeu, papa peste 40 de zile, și regele peste un an și o zi. Lucrul se întâmplă întocmai, scrie Cantu în Istoria universală cartea XIII, c. 7; după ce mai întâiu cei doi complici își împărțiră 200,000 fiorini de aur și alte averi ale ordinului Templarilor, pe care îl desființază.

Reformatorul scoțian, George Wisart, fu ars pe rug de cătră cardinalul Bettos, din ură și rășbunare. Când flacărele cuprindeau trupul nefericitului martir, el exclamă: «Acela care m'a adus, va perî înainte de ce arborii, din cari s'au luat vreascuire pentru acest rug, își vor fi reînnoit frunzele». Aceste vorbe fură pronunțate în Februar, și în primele zile din Maiu cardinalul Berton muri.

»E destul poate, ca o închipuire sau o impresiune mai mult sau mai puțin lămurită a unui muribund, în stare de conștiință sau subconștiință, să fie transmisă altei persoane în mod telepatic, ca să constituie un punct de orientare și un centru de asociațiune. Impresiunea ar deveni o idee, ideia ar deșteptă o emoțiune, emoțiunea dă avânt închipuirii, care ar plăsmui o viziune. Viziunea ar fi opera celui care o are, însă ar fi provocată prin impresiunea transmisă dela un crer la altul»¹⁾.

Autorul conchide la posibilitatea și chiar la necesitatea aflării unor moduri și mijloace de comunicațiune a spiritelor prin spațiu, în depărtare, după analogia modului de comunicațiune prin telegrafia fără fir.

Aceeași aplicare o dă Emile Boirac în »Psihologia necunoscută«, și conchide la existența magnetismului animal, atât de mult contestat de oameni de știință de pe timpul lui Messmer si de atunci în coace. Astăzi însă influența magnetică a organismului animal, analoagă influenței magnetizmului și electricității din natura neorga-

¹⁾ Op. citat, ibid. 111.

nică, cari în fond sunt una și aceeași putere, nu mai asta este o ipoteză pentru cei ce au constatat-o prin observațiune și experiențe, ci este pentru ei »un fapt, un material pozitiv, precis, pe care toată lumea îl poate observa și experimenta după voință«. Ceeace rămâne a se cerceta și a se determina sunt numai legile acestei influențe magnetice¹⁾.

Insușirea caracteristică a magnetizmului animal și cauza influenței lui este radiațiunea și conductibilitatea sau puterea de a se comunica tuturor lucrurilor și ființelor organice, cu cari omul stă în oarecari legături, însușiri analoge electricității sau magnetismului fizic. Dacă această emanațiune și efectele ei nu se observă în toți oamenii, cauza este, că nu toți au organismul făcut pentru a simți curentul magnetic. Din acest punct de vedere Boirac împarte pe oameni în trei categorii: unii sunt activi, cari adecă au o deosebită putere de a magnetiza sau hipnotiza; alții sunt pasivi, cari se influențează ușor; și alții, marea majoritate sunt neutri, adecă nici nu pot da nici nu pot primi un grad vizibil de putere magnetică. Cei pasivi, cari servesc în experimentele științifice și în fenomenele zise spiritiste ca *mediumi*, sunt *impermeabili*, adecă nu trece curentul magnetic prin ei cu aceeași înlesnire ca prin ceialați; pentru aceea produce în organismul lor deosebite turburări, cum e somnul, închiderea sau adurmirea simțurilor exterioare, deșteptarea simțului organic sau lăuntric, o iluminatiune lăuntrică care face să vadă și să audă în depărtare ș. a. Individizii activi și cei neutri sunt permeabili, adecă prin ei razele magnetice trec fără ca ei să le simtă și să lase urme; deși se poate zice, că toți oamenii sunt, mai mult sau mai puțin, accesibili influenței psihice sau magnetice, precum se poate zice, că toți sunt sugestibili sau hipnotizabili, în deosebite grade.

Este aci o mare asemănare cu electricitatea fizică. Pasivii sau mediumurile corăspund corpurilor rele conducătoare de electricitate, cari, prin urmare o opresc, o acumulează și o fac vizibilă, cum e sticla, rășina și alte corpuri izolatoare. Activii și neutrii, adecă ~~impermeabili~~, sunt asemenea corpurilor bune conducătoare, în cari nu se oprește electricitatea.

Din raritatea persoanelor cu organisme predispușe influenței magnetice urmează și raritatea fenomenelor sufletești zise anormale sau excepționale; deși acțiunea care le produce este normală și statornică. Tot astfel se considerau ca excepționale, ca simple întâmplări sau accidente ale naturii, fenomenele electrice, cât timp nu se cunoșteau mijloacele de a acumula în mod artificial electricitatea. Azi se știe însă, că nu există fenomen fizic, chimic, sau biologic, care să nu fie însoțit de o descărcare electrică.¹⁾

O probă evidentă despre existența magnetizmului animal și a perpetuei sale acțiuni a dat-o experimentarea cu cele trei categorii de persoane, active, pasive și neutre. S'a pus o persoană neutră, B, între un activ, A, și un pasiv sau mediu, C, B, care primea de-a dreptul acțiunea curentului venit dela A, nu simția nimic; în C însă acest curent producea efectele sale vizibile, voite de A.

Acest A era una din rarele persoane *pasive* sau numite de un alt savant *sensitive*, cari se pot hipnotiza lesne și au facultatea de a găci gândul, de a vedea în sufletul altora și de a descoperi chiar idei uitate sau ascunse în partea inconștientă a sufletului, de a vedea în depărtare, în trecut și în viitor. Acest simț lăuntric, ca și inspirațiunea geniului, nu e tot deștept și activ. Pentru aceea, persoanele sensitive, întrebuințate ca *medium*, în ședințele spiritiste, în lipsa acestei inspirațiuni sau iluminatiuni sufletești; de multe

¹⁾ C. Boier, »La psychologie mécanique«, p. 175.

¹⁾ E. Boirac »La psychologie ~~me none~~ p. 335—338.

ori aleargă la trucuri, ca să amăgească pe curioși. Și din această cauză, psihiștii caută în cercetările lor sensitivi culți sau cel puțin desinteresăți, cari nu fac profesiune din facultatea lor.

Un ipnotizator poate deșteptă, prin înriurirea curentului magnetic, facultatea proprie unui sensitiv sau unui medium. Și dacă acesta e un om fără cultură științifică, cum sunt de obicei persoanele cari servesc ca medium, mai ales femei, au iluziunea, că ceea ce descoper ei prin simțul lor interior, sunt revelațiuni ale vre-unui spirit din lumea astrală. Și ei o spun aceasta cu bună credință.

S'a constatat însă adeseori, în ședin-

țele spiritiste, și înșe^lciuni din partea mediumului; și s'a văzut, că comunicațiunea cu spiritele este numai o minciună, numai un mijloc de a deșteptă curiozitatea publicului. Pentrucă fără această momeală, ședințele spiritiste și-ar pierde mult din farmecul și atracțiunea lor; și, deci, li s'ar micșora isvorul venitului, când ele nu sunt adevărate experimente științifice și nu au alt scop decât câștigul.

Din acest punct de vedere, teoria spiritistă trebuie combătută ca fiind contrară științei și servind numai ca mijloc de înșelăciune pentru oamenii neștiutori.

M. Strajanu.

Ce n'aș da eu?...

Când stai în mijlocul grădinii
Sub portocalii cei senini,
Și visătoare-ți duci o mână
În părul tău un crin s'anini,
Ce șoapte de ispit' atuncea
Se nasc pe buzele-ți de foc,
Și ce gând dornic crește'n minte-ți
Dăruitor de-atât noroc?...
Ce alintă și blajină
Te simți, din umbră când privești,

Cum râde un flutur dând din aripi,
Pe lângă 'naltele-ți ferești!
Prin crengi adie svon de viață
Și svon de cântec printre flori.
Și-atâtea șoapte, atâtea șoapte...
Că ascultând te înfiori...
Atunci din visu-ți de iubire
Tresari și cați mirată'n drum:
— Departe bate drumuri dragul...
Ce n'aș da eu să-l văd acum?

P. Fapazissu.

SE LASĂ PESTE VĂI...

Se lasă peste văi, departe,
Amurgul verii, mohorât...
Pe când alinătoare pace,
De mult, din zări s'a coborât...

De undeva de din departe
S'aude glasul de izvor...
În dulcea mea singurătate
Aduce un cânt adormitor...

..S'apleacă salcia pe apă
În ușorele mlădieri...
Pe când un glas de bucium sparge
Incremenitele tăceri...

Cu 'ncetu'-adoarme firea 'ntreagă,
Și glasul ei s'a alinat...
Doar eu mă pierd pe-aceleași drumuri
Cu-aceleași dor nemângăiat!...

Pribeag.

NEGRU VODĂ.

— O povestire din trecutul Bucovinei. —

de Em. Grigorovitz.

(Urmare și fine).

Și nu putea să zică nimeni ceva, măcar dacă ar fi vrut, căci pământurile celor mai bătrâni din hătmanii și frunțașii Uți, moșiile acestea îndemânatică din cea mai frumoasă parte a munților Carpați... ce erau ele alta, decât danii dela bunul Radu, locuri date drept răsplată voinicilor ce au ținut și luptat cu el! Și așa de sfânt era numele marelui Voevod la Uți, încât și după moartea lui tot în sfințenie sa păstrat, dovadă că bătrânul Gârlă, care căpătase dela Radu peste partea sa de moșie de o samă cu ceialalți tovarăși încă și munții cu pădurile Lucinei, adevărate locurile ce și-le hotărâse Nedru-Vodă șie-și, — dovadă, că el, ca hătman de frunte nici măcar nu cutezase să se atingă de acea moștenire vovodească.

Însă acum toate se cam schimbaseră. Bătrânul Gârlă trecuse între cei morți și moștenitor în toate era acum Tudan. Nu atât bunurile pământeste, cât dreptul cel mare de a fi urmașul lui Gârlă și în ale hătmaniei erau acum, cari aduceau lucrurile pe altă cale. Neastâmpărul Uților creștea, pe zi ce trecea, pofta de luptă, bogățiile ce le știau ei la locuitorii de prin șesuri și setea de se mai procopsi și cu arma în mână și nu tot cu munca casei, erau par'că deslănțuite, de când nu mai era hătman Gârlă. Și Tudan la rândul lui se făcea nu, știu cum, că nu prea băgă în seamă apucăturile celor mai tineri. Dar toate se petreceau încă pe gândite și abea știrea despre ce se pregătea din Maramureș a deschis gura la toți. Și au început a se aduna hătmanii tot mai des și a se sfătui de multe și de toate, mai vârtos însă de un lucru, adică de alegerea unui chan.

Era cam pe la sfârșitul primăverii, adică aproape un an de când murise Gârlă, când lucrurile ajunseră din vorbă în vorbă, din sfat în sfat până acolo, că vre-o șapte din hătmanii mai de seamă să vie la curtea lui Tudan și să-l roage ca toată hătmanimea Uților, să se adune la cea dintâiu lună plină într'un loc oarecare, pentru ca să se chibzuiască alegerea chanului. Nu se încumetase ei a veni eu lucrul acesta mai dinainte, fiindcă așteptau din zi în zi să vadă ce fel era să fie năvala dușmanului, din Maramureș, știind că la așa prilej era treaba să se facă

singură. La vreme de războiu nu se stă mult pe gânduri și era ca și scris, că aveau cu toții să facă cum și ce li-o spune Tudan și chanul era să le vină dela sine. Dar dușmanii așteptați nu veniseră, — nu știu să zică nimeni de ce — și lucrul n-avea altcum să se deslege. Pe de altă parte nici Tudan nu se prea dà pe față. Și în gândul lui cam tot așa un fel de nădejde se prinsese. Așteptă dușmanul, cum n'a fost așteptat dușman niciodată. Ar fi dat nu știu ce să zărească cetele de vrășmași venind, să le iasă în potrivă cum visă el de mult. Era să devie capul Uților prin dreptul său de vonicie; n-avea nevoie să se aleagă de nimeni, nici era să-l râvnească în taină sau pe față vre-un alt hătman. Și suferea amarnic mândria lui Tudan când veneau pe rând solii și plăeșii, spunând, că nici urmă de dușman nu este.

Tudan a primit pe cei șapte hătmani la curtea sa, cu toată cinstea cuvenită. Nu s'a pomenit însă în ziua întâia nici la ospățul cel mare și nici rână în sară la culcate, despre ce erau să se spătuiască. Abia a doua zi s'a deschis în sfârșit vorba și Tudan auzind pe hătmani, pentru ce au venit — lucru, care-l știu de altmintrelea foarte bine — și neavând mai mult încotro, le-a răspuns:

«Pricep cinstiților frați, că vă gândiți la alegerea unui chan din neamul nostru, dar aș vrea să știu de ce vă e atâta grabă în lucrul acesta, când n'avem nici o nevoie de capul nostru. Până și dușmanul ce era să ne cadă, prinzând de veste, că trăim în așa bună învoire și frăție între olaltă, și-a tras se vede pe pe seamă, și a apucat-o în altă parte. E bine să știm cine-i mai mare între noi, mai ales, că bătrânul Gârlă, care deși nu era chan, dar îl ascultam toți ca pe un tată, nu mai trăește. Însă eu aș zice să mai îngăduim puțin, și iacă pentru ce. Știți cu toții, că Gârlă mi-a fost socru și mi-a lăsat pe lângă toată averea sa din părțile Țibăului încă și drept de moștenire asupra Vovodesei. Acum ori ce ați zice voi, eu cuvintele din urmă a socrului meu le voi păzi sfânt și nu mă ating de nieri un vreasă din pădurile din Lucina, până nu va trece un an și o lună dela moartea lui Gârlă. Căci așa zice c'a fost învoiala

între el și Negru-Vodă, și măcar că Vodă a murit și el de mult și nu și-a bătut în viața sa vre-odată capul cu munții și pădurile sălbătăcite ale Lucinei, eu am să aștept ziua și ceasul precum e zis, dar încolo nu mai vreau să știu nimic de vre-o moșie vovodească și de vre-o poprire sau ceva. Li las până și strigoii din Peștera Albă să se supere cât vor vreă, că prea mi-s'a urât povestea lor. Și așa, ca să vă arăt, că am să fac, precum am zis, am pus de gând să vă poftesc o lună după împlinirea anului dela moartea socrului meu, hătmanul Gârlă, să veniți atât voi cinstiților frați, cât și ceialalți hătmani și fruntași ai neamului nostru, să-'mi fiți martori și oaspeți în ziua aceea de bucurie, când voi lua în stăpânire pământurile Lucinei. Și atunci, cred, că va fi mai cu socoteală să ne sfătuim, adunați cum avem să fim cu toții aicea, și despre treaba cu alegerea unui chan sau cap de hătmani.

Hătmanii l'au ascultat pe Tudan și mulțumindu-i, s'au învoit fără a mai zice ceva, că așa eră lucrul cel mai bun. Ei, cari zăreau în vorbele lui Tudan, ca un fel de șfială și smerenie față de propunerea cu care veniseră, nici habar n'aveau că Tudan ardea de dor să fie mai mare peste dânșii. Că lui îi eră numai atâta, că să ajungă treapta de stăpân mai mult prin sine, decât prin voința altora, să n'aibă a mulțami nimănui puterea, la care năzuia de mult, căci așa o cerea mândria sufletului său. Și precum neamul Ușilor nu avuse, de când eră el, nici chan, nici domn al său, ci eră tot atârnat de alții, lui Tudan îi zimbă în taină din tîndul inimii sale sumețe o nădejde mai strălucitoare, decât putea crede cineva, nădejdea de a se putea face în curând, un chan, dar mare vovod și domn, cum fusese Radu-Negru, a cărui fală o pizmăia Tudan de atâta vreme în visurile sale de mândrie.

Și s'a strecurat încet, săptămână cu săptămână, zi cu zi, și bucășica aceea de vreme, până a se împlini treisprezece luni dela moartea hătmanului Gârlă. Lui Tudan îi părea, că trece un veac, și ca să-și mai potolească neliniștea duhului său frământat de atâtea lucruri tainice și așteptări nespuse, își petrecea zilele din urmă cu fel de fel de pregătiri, ce le iscodea pentru mândra serbare, care aveă s'o aibă la casa sa.

Și nu se pregătea, parcă Tudan singur, dar valea întregă a Isvorului. Luceau de departe bârnela noi de brad și molid din punțile și podețele, ce se întindeau rezămate cu bolovani, uriași peste volburile albastrii ale Sucevei. Căci ele arătau par'că cătră poteca bătucită de prin arinii prundișului, în sus, spre curțile hătmanești. Iar la jumătate din depărtare, unde petrișul nisipos se

închiegă cu covorul verde al pajștei și cărarea începea să samene mai mult a drum îndemnat, erau înșirate niște șuri lungi și un șir întreg de case și colibi, toate cu bârne și șindriale noi, încât sclipeau la soare ca argintul și înțelegea oricine și surcelele împrăștiate prinprejur, că sunt făcute de eri, alaltăeri.

Și așa și eră. Le făcuse oamenii lui Tudan și încă cam cu grabă, căci aveă să vie de astă dată la curtea din Isvor toată hătmanimea Ușilor, cu fruntași și podani, și aveau să stea zile întregi poate și săptămâni, să petreacă, să vâneze, să chefuiască și în urmă să aleagă un chan. Iar sus în curtea hătmanului, unde erau să fie găzduți numai oaspeții cei mai aleși și mai de seamă, se ridică pe locul, unde fusese prisaca cea veche, un cort mare deschis împodobit de sus până jos cu tot soiul de covoare, arme și încriuri frumoase. Aicea trebuiau să stea la sfat și la masă numai hătmanii, căpitani și cei mai mari dintre veniți. Apoi mai încolo spre marginea măgurii, eră lăsat un loc gol, înconjurat de toate părțile cu brazi înfiți, pentru locuri și lupte, cu cari aveau să se desfășoare cei tineri. Toată măgura însă eră înconjurată de vase mari pline de rășină și păcură, cu chip ca să fie aprinse și să lumineze ospățul cel mare, adică șara după luarea în stăpânire a moșiei vovodești.

Se pregătea, cum vadem, Tudan, și cu dânșul Isvorul întreg, — se pregătea, ca niciodată, împreună cu toată curtea, pentru ziua cea mare. Și aveă el în gând încă să mai facă câte și mai multe întru cinstea oaspeților, ce-i poftise prin soli trimiși înadins, de acum două săptămâni la serbarea din casa sa. Și vremea eră atât de frumoasă, încât părea, că vreă și ea să-i facă pe gust hătmanului. Iar el stă și privea acum cu mulțămire la toate de-a rândul isprăvite gata și în cea mai bună rânduială.

Eră după ameză-zi, cea din urmă zi, ori cum s'ar zice, ajunul sărbătorii, pentru care se așternu-se atâta pregătire. Soarele ardea, năcaz că începea să se coboare spre asfințit, — ardea din cale afară, de credeai, că te topesc sudorile. Din partea dinspre gura văii se zărea apropiindu-se o ceată de oameni călări. Nu încăpea nici o îndoaie, că erau cei dintâi oaspeți, ce începeau să cadă la curtea din Isvor, adică oameni mai din depărtare, porniți de pe acasă cu grija de o întâmplare, de vreme rea, și sosiți deci mai de timpuriu.

Tudan a tresărit, însă nu tocmai de bucurie. I-a trecut deodată ca un cuțit prin inimă. În fața acestor dintâi oaspeți, par'că i-sa pus o clipă un vâl pe ochi și nu-și mai da bine

sama, pentru ce veniau acești oameni străini? Erau să se veselească cu el... și el... acum nu mai vedeă parcă lucrurile ca înainte și nici nu le pricepea de fel, că erau toate croite pe rând spre desfătare. Il scutura un fior ciudat, din creștet până 'n picioare, și întinzând mâna la cei veniți, vedeă el însuș că tremură. Se simțea stăpânit ca de o amorțeală, și i-se furișă în suflet par'că o spaimă, o desnădăjduire cumplită, o presimțire urâtă, cum n'o avusese nici când.

Tudan a încercat să se smuncească din aceasta stare sufletească năprasnică și lăsând oaspeții, — doi hătmanași din părțile Ceremușului, cu câțiva frunțași de ai lor — să treacă spre casele de primire, el singur adâncit în gânduri negre, a apucat în neștire spre apa Sucevei.

Dar n'a făcut nici zece pași, când iată, că i-a pătruns la ureche un fel de alarmă surdă, ce venea din deal dinspre curtea lui și a auzit de odată țipetul strașnic al unuia din copiii lui. Mușcat ca de șarpe și cu inima plină de tot felul de presimțiri negre și de groază că ce poate să fie, Tudan în câteva sărituri a urcat coasta măgurei spre poarta dela curte și aici ce să vadă. În fundul curții băiatul său cel mare, stă cu fața plină de sânge și se apără din răsuputeri de năvala ce tot o da spre el unul din tinerii urși. Nici un suflet de om pe acolo, căci hătmaneasa cu copilele și slujnicele era și ea de vale și venea acum în fuga mare din altă parte. Până a se putea da ajutor băieților, ursul îl trânti pe cel mai mare de a doua oră la pământ și se asmuțiseră acum la vederea sângelui și celealalte dihanii spre băiat, încât eră să se întample lucru mare. Dar în acea clipă a ajuns și hătmanul la loc și apucând cu o putere nespūsă dobitocul, sub care se svârcolea băiatul, de picioarele dinapoi, l-a ridicat în vânt și l-a isbit cu capul drept în capul ursului de alături, încât amândouă fiarele rămaseră pe loc moarte. Tihon însă cu câțiva din harghați, sosiți și ei chiar atunci la locul de primejdie, au făcut îndată capăt și la ceialalți trei urși, fără măcar să aștepte o vorbă dela hătman.

Intre aceste Gârlița, speriată de moarte, dusesse pe băiatul leșinat în casă și făcându-l să-și vie în fire, i-au spălat fața de sânge și i-au pus pe sgârieturile de labă, ce le aveă la obrazul stâng, alifii și buruieni, pe când ceialalți doi băieți povesteau cu fețele albe ca varul și în jumătate de glas, cum și ce fel sau petrecut lucrurile.

Urșii cari erau de un an și ceva, crescuseră mărișori și cu cât creșteau și se întăreau, cu atât mai morocănoși se făceau. Și precum nu le

mai plăcea a fi fost zădărați și năcăjiți de băieți orice joc se încercă cu dânșii, se prefăcea dela o vreme în lărțuială. Iar astăzi tinerii hătmani erau chiar s'o pățească rău cu prietenii lor flocoși, dovadă întâmplarea, care cât pe ce eră să se sfârșească strașnic. Le ajunsese însă de hac nesocotiților hărțăgoși năravul cel prost, căci pe toți cinci îi jupeau acum harghații, colo în dosul grajdului, și carnea lor fragedă aveă să înmulțească — după inșăș porunca hătmanului — felurile de bucate, cu care eră să fie încărcată pe ziua de mâne masa oaspeților din cortul cel mare.

Pe când se petreceau acestea, se schimbasese deodată și vremea. După arșița cea mare a zilei și năduful cel greu, se așteptă ori și cine la o ploaie răcoroasă. Căci se ivise deodată un nor gros și negru colo de după piscurile munților Lueinei și lățindu-se repede pe cerul întreg a făcut să se întunece peste tot. În acelaș timp au pornit niște fulgere și tunete înspăimântătoare și împreună cu furtuna ce se apropia, se revărsă peste valea Izvorului o ploaie ce părea că inecă tot, căci nu mai erau picături, ci turnă chiar ca din cofa. Fulgere vinete — roșcate despicau cerul în toate părțile și prin vijelia turbată cădea trăsnet peste trăsnet, sdrobind împrejur stânci și copaci. Deodată însă a început pe lângă ploaie să mai bată și piatră, cu niște drobi de grindină cât ouăle de mari, și cerul parcă nu mai eră cer, ci o zăbreă mare și cumplită de săgeți de foc, deatâtea fulgere neîntrerupte ce veniau. Venea și se zguduiea văzduhul de tunetul înfricoșat și spre culmea groazei omeneshi, au început deodată să se reverse din munți puhoae uriașe de apă, umflând cu clocot asurzitor într'o clipă matca Sucevei, de nu mai încăpea între maluri. Și se lăteau și se urcau valurile ei văzând cu ochii, rupând, smulgând, rostogolind ce-i stă în cale, pe spinarea ei de talazuri, de astădată nu albastre, ci plumburii și glodoase...

Nu se mai văzuse așa furtună; nu i-și aduceau aminte nici cei mai bătrâni din locuitori de așa strașnicie. Eșise par'că toate duhurile rele să-și deie mâna ca să prăpădească lumea. Fugiseră sărmanii oameni din vale, lăsând în urma lor o mare deslănțuită ce ducea acum clocotind păduri întregi de arbori și cu ele punțile și podețele cele noi. Iar acum potopul ochia cu turbare colibele de pe coastele munților și casele de oaspeți gătite în pripă, colo sub măgura cu curtea hătmanească.

Stau toți incremeniți, și așteptau par'că ceasul morții. Stă și Tudan în tinda cea mare a caselor sale și nu știa cum să-și mai liniștească nevasta și copiii, de spaima ce-i cuprinsese pe

toți. Abia când furtuna a apucat să pară că slăbește, s'au potolit și inimile căsenilor și s'a spus căsenilor și s'a spus slujilor să aprindă candelile din păreți, căci măcar că nu înserase de tot dar eră un întunecet pretutindeni, încât se păreau lucrurile, nu știu cum, strașnice. Tudan, ca să mai scoată pe ai săi din amorțeală și să îmbărbăteze pe slujii, a poruncit să pună masa și sculându-se din locul unde stătuse cu toții grămadă, a pășit spre ușa pridvorului, ca să vadă de s'a mai astâmpărat furtuna pe afară. S'a pomenit însă la deschiderea ușii deodată față în față cu hargatul său Tihon, care, udat până la piele și cu părul zbârlit, îi zicea mai mult dârdăind din dinți și cu ochii speriați!

Hătmane! a sosit Negru-Vodă și cere să-l găzduiești peste noapte.

Tudan s'a uitat aproape incrunțat la slujitorul său, căci, ce putea să creadă alta, decât că i-a sărit bietul Tihon mintea din loc. Dar hargatul înțelegând gândul stăpânului său i-a zis cu glas tare:

»Hătmane, nu-s nebun, îți spun ce este. Așteaptă la poartă Negru-Vodă, cu Doamna sa și mi-a poruncit să-ți spun, că dorește să între și să măe peste noapte«.

»Nu-i fi tu nebun, dar vorbești într'aiurea. Are să fie poate altcineva și'n tine a intrat groaza de visezi și ziua tot de Negru-Vodă. Va fi de bunăsamă cineva de dincolo, vr'un oaspe din Ardeal, poate vre-o rudenie de a lui Vodă. Poftește-l repede în casă — și dacă ar fi chiar și Negru-Vodă sculat din mormânt, pe așa vreme groaznică ce-l mai lași să aștepte la poartă!«.

Dar Tihon, ca și când ar fi înțeles, s'a apropiat de Tudan, și plecându-se repede spre urechea acestuia, vroia să-i șoptească ceva. N'a rostit decât cuvintele: »Hătmane nu-i lucru curat, și ușa pridvorului, pe care o țineă Tudan cu mâna, ca să nu improaște stropii de ploaie în lăuntru, îi fu smulsă cu sila prin o puternică lovitură de vânt și isbită la oparte, încât eră să sară din țâțâni. Un fulger lung a luminat deodată curtea și Tudan a văzut cum intrau pe poarta căscată două chipuri omenești călări, uriașe la mărime, ce veneau acum spre scara casei. Tudan s'a întors atunci repede spre tindă în care nu se mai află nimeni și strigând prin ușe, ca să fie auzit de Gârlița: »Avem oaspeți, întindem masa în odaia cea mare, scoase îndată dintr'un sicriu de lângă intrare două făclii și aprinzându-le fără zăbavă la candela ce spânzură de un lanț deasupra intrării, a întins una din ele peste prag, lui Tihon și au eșit amândoi într-o întâmpinare străinilor. Aceștia tocmai

descălecase și urcau lespezile pridvorului. Acum însă, când se deslușeau chipurile lor la lumina făcliiilor, a văzut și par'că a înțeles și Tudan, că nu eră tocmai lucru curat.

Oaspeții ciudați, ce-i socotia hargatul Tihon, că ar fi Negru-Vodă cu Doamna sa, stau acum în fața lui Tudan și acestuia îi veni par'că greu să-și stăpânească un fel de fior, ce-l cuprinse la vederea de aproape a acestor ființe. De o înălțime înspăimântătoare, atât bărbatul, cât și însoțitoarea sa, păreau că ating cu cușmele lor de miel grinda pridvorului. Ce'l bătea însă mai tare la ochi pe nedumeritul hătman, eră, că streinii aceștia nu purtau nici o armă și că hainele lor nu arătau nici urmă măcar de ploaie sau colb, încât Păreau uscați și curați, par'că căzuse așa din senin. N'avea însă vreme stăpânului casei să steie mult pe gânduri, că iată și vorbele cu care s'a văzut întâmpinat deodată:

»Bine te-am găsit, hătmane al Izvorului! Să nu-ți fie cu bănuială, dacă-ți sosesc la casă pe așa vreme și cam neașteptat. Dar trag nădejde, că nu ne vei lăsa afară, ci ai să ne găzduiești peste noapte, măcar că nu suntem dintre cei pe cari i-ai poftit și-i aștepti pe ziua de mâne«.

La acestea cuvinte ale străinului, Tudan a răspuns cam cu glas înăbușit:

»Nici o supărare! Pentru oamenii buni, curtea din Izvor n'a fost nicicând închisă. Intrați în casă, și fiți primiți, cu ce avem și cum ne dă mâna«.

Și luându-se după Tudan, care se grăbea să le arete, pe unde să între, amândoi străinii au plecat la lumina făcliei, ridicate de Tihon capetele sub ușa tinzii și dând înlăuntru, au pătruns cu pași sgomotoși până'n odaia mare și bine luminată, unde eră întinsă masa. La capătul mesei din fund stau cu fețele sfioase hătmaneasa cu băeții și fetele ei. S'au schimbat câteva jumătăți de vorbe între căseni și cei noi veniți și s'au așezat în sfârșit tăcuți cu toții pe scaunele de stejar, — Tudan firește abia în urmă după ceilalți.

Pe când se aduceau bucatele, hătmanul, care și-a recăpătat încet sângele rece, privea mereu și cu băgare de seamă oaspeții și nu se putea desmeteci în capul său, că unde să-i mai fi văzut vre-odată. Îi păreau atât de cunoscuți, însă cum se aflau acum cu el la masă; aveau o înfățișare atât de suprafirească, încât i-se sleiă, toată cugetarea și se vedeau toți deopotrivă, hătman, hătmaneasă și copiii, față de aste vedenii omenești, ca și cu gurile și gândurile legate. Bieții copii mai ales nici nu îndrăzneau să ieie o îmbucătură și abia se bizuiau a răspunde cu

jumătate de gură, când se pomeneau cu câte o întrebare ce le-o puneă din vreme în vreme femeia străinului, zâmbindu-le parcă cu silă. Și în adevăr, că aveau de ce să se teamă bieții mititei. Chipurile celor veniți, nu semănau nici decum a oameni de toate zilele. Aveau haine scumpe domnești, cusute cu fir, găetane și țarțamuri de aur și blănite cu piețele alese pe la mărgini. Un păr, ca pana corbului de negru, le acoperea în plete dese capetele. De sub genele întunecate însă scânteiau niște ochi vii și neastâmpărați, ce nu păreau de fel omenești. După vorbă, haină și purtare, se vedeau bine a fi oameni de viță domnească și se înțelegea îndată din căutătura lor cam trufașă. că erau obișnuiți numai cât a porunci. De cât masa hătmanească i-a cam pus la iargul lor, căci mâncau amândoi cu poftă mare, luând mai cu samă din vânaturi și întinzându-se mai lacom încă la fagurii de miere, ce se adusesse pe la sfârșitul mesei. Dar sgârșiți la vorbă tot au rămas, dela început până la urmă, par'că le venia greu la Domniile Lor a se prea da la sfat cu cei din casă cari, deși atât de primitori, totuși erau cam luați în chip de oameni de rând. De aceea nici ospățul n'a ținut tocmai mult.

Străinul și cu soția sa dădură să înțelcagă că ar fi foarte trudiți, la care Tudan s'a sculat repede și chemând o slugă, i-a poruncit să pregătească de culcare în iatacul cel mai încăpător și să aibă de grije trebuințele oaspeților. Aceștia s'au sculat apoi la rândul lor de la masă și după oareșcari vorbe de mulțumire pentru primire și mâncarc, au fost duși de însuși Tudan la locul de dormit. Gârlița a rămas cu copiii, pentru a-i mai scoate din amorțeala lor și ai trimite în urmă la culcare și pe dâșii. În vremea însă, când Tudan se întorcea din iatacul, unde lăsase străinii, a simțit deodată că-l cuprinde o oboseală năprasnică, picioarele par'că i-se făceau grele ca lutul de-i venia oarecum și lui un fel de poftă nespuse de dormit I-a trecut atunci lui Tudan ca o rază de lumină prin cap; căci o mai pățișe el odată în viață, să-i vie somnul așa din picioare și n'avea cum să uite el întâmplarea aceea, fiindcă fusese prea ciudată.

Și un nou fior tainic a pătruns inima hătmanului. Acum știa cine sunt oaspeții săi; își dă bine sama de ei, căci își aducea aminte, când și unde-i văzuse. Eră chiar Negru-Vodă cu doamna sa, așa cum îi întâlnise el anul trecut la vânătoare prin munții și pădurile Lucinei, tocmai așa cum credea, că-i visase, când s'a fost rătăcit cu oamenii săi prin locurile neumblate din Voevodeasa. Și o neliniște cobitoare a în-

trat în sufletul lui Tudan, prefăcându-se deoată par'că într'un tel de mustrare de cuget, ca și când s'ar fi știut cel mai vinovat din oameni.

Cu glas stins s'a îndreptat el spre nevasta sa. ce se întorcea acum din odăile copiilor și a început să-i spună descoperirea gândului său. Și Gârlița cu ochii speriați de presimțirile ei proprii, ascultă, fără să fie în stare a da un răspuns. A slobozit apol, albă ca varul, mâinile în jos și răzimata de patul de alături, privea mută în fața bărbatului său. Biata femeie nu știa deloc ce se petrecea cu dânsa: ar fi zis ceva, căci în creerul ei ferbeau mii de gânduri negre și inima ei de mamă zvâcnea de o spaimă surdă simțea însă în același timp și ea în tot trupul o slăbiciune, ce o doboră la pământ, încât aproape să leșine. A și căutat dar fără zăbavă odihnă, spunând lui Tudan să lase toate pe a doua zi, — căci prea eră sdruncinată și i-se închideau ochii de somn.

Hătmanul cu toată firea sa de bărbat, abia se mai ținea și el pe picioare. N'a mai zis dar nimic, ci s'a culcat repede și el, adormind în curând, ca și nevasta sa, de un somn greu și nepriceput. Slujitorul din casă al lui Tudan, bătrânul Carluș și cu odăiașul ce primesc grija oaspeților culcați, deși se cam mirau de neobișnuita grabă cu care stăpânii lor se dăduseră la odihnă, au căutat de au închis bine și fără sgomot ușa cea mare a pridvorului, trăgând un drug gros de stejar prin scoabele dinlăuntru. Au stins apoi candelile de prin tindă și odăi, și împingând zăvoarele și la ușa intrării din dos, au intrat în chiliile lor.

Totul eră scufundat în tăcere, nu se auzia mai mult suflet de om prin întreagă casa, doar că străbatea, din când în când încă, câte-o vâjietură din vântăraea cu ploaie subțire, ce se mai sbăteă peafară, ca un fel de rămășiță din atâta furtună și strășnicie, câtă fusese.

Eră poate un ceaș sau două după miezul nopții, când iată, că un răcnet înfricoșat a străbătut prin întreaga casă, încât cei doi slujitori au sărit ca arși de pe locurile pe unde dormeau. Nu pricepuse însă bine, dela cine și de unde venea acel răcnet și îndată s'au pomenit cu un al doilea, mai strașnic, ce părea că se auzia venind din odaia, unde dormiau stăpânii.

S'au năpustit amândoi într'acolo, dar la eșire în tindă i-a bătut la față un fel de umezeală rece, care i-a făcut pe loc să înțeleagă, că ușa cea mare dinspre pridvor eră deschisă. Când să deie însă în odaia hătmanului, li-a eșit înainte ceva cumplit de mare și bătrânul Carluș s'a văzut deodată trântit jos. Tovarășul său s'a

aruncat atunci, măcar că în neștire, cu putere asupra matahalei, ce se cunoștea mai mult după suflute, într'o clipă însă a fost înhățat și el și izbit așa de tare de părete, încât eră să nu se mai ridice. În fața slujitorilor s'au ivit în acelaș timp niște ochi aprinși, s'a auzit o bojăială ca de călcătură de fiară și apoi s'au zărit plecând pe ușe două dihăanii groaznice, care l'a lumina slabă a cerului înseninat, semănau a fi urși de o mărime ne mai văzută. Din nou s'au ridicat înspăimântații slujitori, iar îndârjitul Carluc, luându-și inima în dinți a aprins cu scăpăratoarea o bucată de iască și suflându-o iute cătră cărpa cătrănită din una din candelă, a aprins grabnic o făclie. Ușa dela odae, unde aveau de obicei de dormia stăpânii, sta mare deschisă și nu se auzea în ea nici o mișcare. Când să pășească însă peste prag, vai! și groază! Eră să le cadă oamenilor făcliile din mână — la prveliștea ce li-s'a arătat înaintea ochilor. Jos, de-a curmezișul ușei, spre iatacurile copiilor, se vedeă lungit hătmanul Tudan, scăldat în sânge, cu o rană strașnică la gât, iar de marginea unui pat stă răzemată în genunchi și cu capul aruncat înapoi, hătmaneasa Gârlița, ca o ființă ce-și dăduse tocmai sufletul. N'avea pe ea nici o urmă de sânge dar fața-i vânăta și două dungi roșii, ce se vedeau deasupra pieptului, arătau că fusese sgrumată. Cu inima umplută de groază, Carluc și tovarășul său totuși s'au apucat, de au ridicat îndată trupurile și le-au așezat pe așternuturi, că poate să le mai aducă la vieață — erau toate de geaba. În munca lor lungă și zădarnică uitaseră însă zăpăciții slujitori să caute și prin odăile copiilor. S'au repezit într'un gând pe ușe, dar îndată s'au și oprit, încremeniți de o nouă strășnicie. Podelele nu erau decât o baltă de sânge împresurată cu ciolane și bucăți de trupuri stășiate, de nu se mai cunoștea nimic, nimic... Un geamăt surd au închis pentru o clipă gura la amândoi bărbații, și sângele li-s'a oprit în vine de spaimă... Infiorat până la nebulie, bătrânul Carluc a scăpat făclia din mână și a dat împreună cu celalalt fugă turbată afară, în curte urlând de durere și strigând în jos spre casele de devale — ajutor! — săriți în ajutor!

Se crăpă de ziuă: pe cerul aproape senin licăreau miile de stele și o geană sângeroasă vesteă zorile zilei strașnice, ce se ridica peste valea Izvorului. În locul furtunei și vântului ce se liniștiseră, s'auziau acum strigătele amarnice și desnădăjduite din susul curților hătmanești și par'că și-ar fi găsit strășnicia răsnetul convenit, iată eă alte răcnete și țipete înspăimântătoare se ridicau din spre vale, răspundeau din amândouă

părțile, se întâlneau sfășietor și fioros, străbătând văzduhul liniștit al dimineții încât ar fi crezut cineva că se prăpădește lumea de jale... Erău țipetele nasfârșite ale femeii hargatului Tihon, care dă, la rândul ei de știre, că și acolo se întâmplase nenorocire. Și ce nenorocire!... sfășiasse niște urși, — poate tot aceeași urși, — pe Tihon cu tustrei băeții săi.

S'au ridicat de atâtea vaete și știri înfricoșate toată valea și nu știau sărmanii oameni multă vreme ee se zică, de ce să se apuce. Priveau acum toți cu ochii holbați, în sus spre curte, încremeniți în loc, și nu le veneă parcă să meargă într'acolo, — atât de groaznic eră ceea ce li-se spuneă. Atunci iată că s'a ivit din o parte a caselor hătmanești un sul gros și negru de fum și — până să se deslușească bine au apucat a eși din același loc dungi subțiri de foc, întinzându-se cu iuțeală, ca niște limbi lacome, în sus și în jos. Prindeau flăcările streșină picurătoare încă de ploaie și țășnind de neputere o lingeau cercând a o aprinde din nou, când dintr'o parte, când din alta — bicele roșii și împletecite ale focului și prefăcându-se deodată în niște brațe mari de foc, apucau acum par'că cu mii de degete lungi și mai înverșunat ca înaintea, lemnăria de prin prejuri, pătrunzând încet prin coaja umedă și pârpalită, — la miezul grinzilor uscate ca iasca...

Intr'o clipă au năvălit toți spre curte; se frământau să scape, să stingă, să oprească pojarul pornit din făclia scăpată de Carluc, pe jumătate stinsă în balta de sânge din iatacul nenorociților tineri hătmani. Eră pojar în toată firea, o scântee prefăcută în balauri de foc, ce înghițeau, mistuiau acuma tot în ciuda tuturor încercărilor de scăpare.

Oamenii dela curtea Izvorului, nefricoși de altădată, măcar că se năpusteau ca turbați asupra focului strașnic, se simțeau oarecum sdrobiți cu toată puterea lor; se repezeau și iar se opreau — ca și când s'ar fi întreat ei pe ei — ce să scăpăm, ce să mai vedem! Și cei, cari pătrunseră prin fumul înecător, până la iatacul nefericitului lor stăpân, se întorceau cu părul părliț, cu fața arsă, nebuni de groază și milă, în neputință, de a scăpa măcar trupurile moarte și a le duce în altă parte. Le părea oarecum bine, că venise focul să ascundă, să nimicească, să acopere acest loc, unde eră grămădită atâta grozăvie și durere. Și focul nici că întrebă, dacă le pasă oamenilor de ce tac și se lățeă mereu bătându-și joc de siluirile zădarnice. Și n'a trecut mult și din falnica curte hătmanească nu se vedeă acum decât o grămadă mare de dărâmă

turi, acoperite de cenușă — mormânt înspăimântător al hățmanului Tudan, cu casa și cu toți ai săi.

Intre aceste soarele se înălțase sus și odată cu ceața albă ce aburea din văi, munți și poeni încetase a se ridica și cele de pe urmă pale de fum din locul, unde stătuse curtea Izvorului. Peste toată valea tăcere adâncă și liniște jalnică; din plaiurile de prin prejuri însă începeau să se audă sunete de buciuri, cari de cari mai vesele și cete de călăreți și oameni pe jos coborau în haine de sărbătoare, cântând și chiuind din depărtare.

Erau oaspeții lui Tudan, ce veniau să sărbătorească cu el ziua cea mare în care hotărâse să ia în stăpânire Voevodă cu toate pământurile lăsate de Negru-Vodă, ziua cea mai frumoasă a falnicului hățman Tudan, când neamul mândru al Ușilor se pregătea să-l aleagă de chan și mare voevod. Veniau voioși din toate părțile cu inimile pline de trufie și fală cum n'o mai știuse de mult de mult. Veniau grămezi, dar care cum sosiă găsiă și auziă reștriștea năpraznică ce căzuse în timp de câteva ceasuri peste cel mai mare al neamului și urgia ce spălase într-o clipă visul de aur al tuturor. Eră firea

eră stăpânul tuturor neamurilor, cel cu puterea sa cerească, care nu voiă plămăzirea mândre ale străinilor pe pământul ce nu li-se cuvenea. Nu știau ei oare, că vieața și neamul lor de Uși venise fără nici un drept prin locurile acestea? Și nu le eră oare cunoscut din tați și moși, că pământul, peste care se răsfrățase Ușăimea întreagă, ținea numai de un stăpân, și acela eră Negru-Vodă cu urmașii lui!! O știau cu toții și simțiau acum lucrurile, cum vedeau chiar, că au și venit. Își răzbunase stăpânul călcarea pământului său, își trimise el acum, la sfârșit ființele sale în taină, să pedepsească pe cei sumeți, — căci pământul călcat, eră românesc, cum eră și stăpânul său domn român și stă se vede, scris în cartea sortii, că pentru Români a fost făcut, pentru neamul românesc se păstră — și nu pentru viața străină și odrasla răsărită din oardele pribege turane ale Asiei.

Câtă-va vreme însă după tainica întâmplare din valea Izvorului, au venit precum se vestise din toamnă, alți oaspeți peacolo: Eră domnul românesc, Dragoș-Vodă, cu voinicii săi, care descălecând din Maramureș a luat în stăpânire munții și văile din Bucovina de astăzi, întemeind puternicul și frumosul voevodat al Moldovei.

Al meu...

Al meu e numai fulgul
Pe-a vântului aripă,
Ce-'n alba lui sfială
Și îmoare ntr'o clipă.

A mea e numai raza,
Ce trece printre frunze,
Făcându-și drum prin codru
În suflet să-mi pătrunză.

A mea e șoapta dulce
Ce-o poți ceți pe buze,
Ai spune-o și îți frică
Și n'ai vreă să te-auză...!

A mea e floarea albă,
Departă în livadă,
Ce înflorește-ascunsă,
Ca nimeni să n'o vadă.

A mea e doina tristă
Ce fremură 'n suspine,
O cântă 'n seri cu lună
Și nu se știe cine.

Din trecutul cultural-politic al Bănatului.

Colțul de țară mândră, ce se numește în senz geografic Bănat, pe vremi până cu doi ani înainte de catastrofa dela Mohács, (1526) aproape întreg făcea parte din vestitul corp politic al Bănatului istoric; ce se întindea până la Olt în România. Aceasta țară, numită *Bănatul Severinului*, sta sub suzeranitatea Ungariei. Erau însă și intervale de acelea, când în „Bănatul Severinului“ numai voievozii Munteniei dispuneau, liber și independent, de orice stăpânire iumească. Ultima astfel de stăpânire, o are Mircea cel mare.

La 1420, ungurii se fac stăpâni singuri peste Bănatul Severinului și își mențin stăpânirea cu patru ani mai bine de un veac, până ce turcii se așezară în cetatea Severinului ¹⁾

Cu ocuparea Severinului, apune pe vecie țara Bănatului Severin: înceată demnitatea Canului, a treia persoană în Ungaria după rege. Mapa deacum încolo are altă înfățișare. Partea de dincolo de muchea Carpaților, e guvernată de Canii Craiovei, tributari voivozilor Munteniei. Laturea dela Orșova încoace rămâne și pe mai departe cu numirea veche de Bănat, însă nu mai mult „Bănatul Severinului“, ci simplaminte „Bănat“. Până azi sustă aceasta numire istorică; însă, nișăl din punct de vedere geografic cu puțină schimbare, încât adecă, azi e mai estins Bănatul ungurean, ca și pe timpul când eră un corp politic cu Bănalul Craiovei. Azi se ține de Bănatul Ungariei, pe lângă por-

țiunea veche, și comitatele: Caraș, Timiș și Torontal, în vreme ce Bănatul istoric aveă numai o parte din comitatul (județul) Carașului: restul aparțineă comitatului Arad.

Numai în gura poporului sustă numirea de Bănat, în scrisoare și în uzul oficial s'au abandonat total numele, bag-sama „omen — nomen“.

Bănatul viu de azi, până să ajungă și să rămână constant cu acest nume, — în graiul poporului, fie român, fie ungur, neamț și sârb — dela moartea Bănatului istoric, (Severinean) încoace, au trecut prin mai multe boteze, mai puțin, ori mai mult nimerite. Se numeă: Bănatul Timișan, vulgo Timișiana, Temeskuz (Temesköz, între ape, între Timișuri) Ungaria de Sud, Voivodina sârbească. Severinul etc.

Observăm însă, cumcă toate anabaptizările lăudate, numai în parte au acoperit și au putut acoperi, noțiunea geografică, a Bănatului unguresc.

Austria fu norocoasă, între anii 1718—1739, a pune sub picioarele sale și partea românească a Bănatului Severin, de odinioară, sub cuvânt, că din bătrâni județele din dreapta Oltului au format un corp politic cu regiunea vecinașă din Ungaria.

Da, au fost o țară Oltenia cu Bănatul de azi, sub numele de Bănatul Severinului, însă nu a Austriei a fost aceasta gură de rai, ci când a Ungariei când a țării Munteniei, dar mai vârtos a celei dintâi.

Cu d'al d'astea argumentări, fericita Austrie, puteă să pună mâna simplaminte și pe restul țării Muntenești și a Moldovei, căci bine este știut, că ambele domniate, în vremile mai vechi, când mai mult când mai puțin, au stat sub

¹⁾ Pesty Frigyes „A szörény Cáság és Szörény vármegye története“ Budapest 1878. vol. II. pg. 539 Combină cu Dr. Dim. Onciul „Titlul lui Mircea cel Bătrân“ în „Convorb. literare“ anul XXXVII pg. 27—30 și 210—226. Nicolae Iorga „Geschichte des rum. Volkes“ I. 280, 287 seq.

vazalitatea Ungariei ¹⁾ în faptă și pare, că și după dreptate!

Când au îngremiat nemții Oltenia, la împărăția lor, nu au mai reînviat venerabila titlă veche a Bănatului Severinean, ci partea românească acvirită au numit-o „România mică” în opoziție cu Valahia mare, remasă și pe mai departe în „regie națională”, sub oblăduirea turcească.

Cu toatecă dela rumperea Bănatului vechiu Severinean, în Bănatul unguresc și românesc (Craiovean) cel unguresc sau numit catechsochesc Bănat, iară cel Craiovean Oltenia, totuși o parte din Bănatul unguresc, adecă ceia din aritul Caransebeșului, ca una ce zace în imediată apropiere a Olteniei și a fostei sale capitale de odinioară Severinul, din când în când, se numește și „Bănatul Severinului”, ori scurt „Severinul”. Ba după încetarea ca confiniu militar, ²⁾ au format *comitat* sub numirea de *al Severinului*, până la 1881, când apoi comitatul Severinului, cu comitatul comun al *Caraș-Severinului* ³⁾

¹⁾ Dr. J. G. Sbieza „Contribuiri pentru o istorie” etc. Cernăuț 1906 pg. 451, 452, 458, 459, 466, 467, 500, 501, 503, 506, 509, 516, 584, 586, 613, 618, 619, 622, 623, 625, 627, 680, 696, 697, 708, 709, (294, 295, 477, 488—9, 493—7, 530, 531, 535, 540, 545, 539, 549, 566, 674, 682, 683 și altele). Görög Ferencz „A két Rákoczy György főhatóságai joga a két vajdaság fölött” Budapest 1904 passim.

Xenopol Ist. Românilor Iași 1893, vol. IV 149 VII 138 și urmât Bunea V. C. 4, 5, 29, 47, 64, 111, 112

Onciul „Convorbiri literare” București (1901) anul XXXV pg. 1016, 1019 și anul 1903 pg. 6, 22, 29. G. Pray Comentari historici de Bosnia etc. edidit Georgius Fejér (iezuiți ambii) Budae 1873, zice, că Moldova a fost supusă Ungariei până la 1437. Di Radu Rosetti, în anal. academ. rom. sect. ist. tom. XXVII 1905. București „Despre unguri și episcopatele catolice din Moldova” probează ca până la descălecarea lui Dragoș. Moldova au fost numai un sătuleț român supus ungarilor“.

²⁾ Alias, miliție, graniță.

³⁾ Unio, consotioio aequae principalis.

Cum se numia jurul Caransebeșului, până cătră Lugoj, Bănatul Severinului, sau Severinul, așa se numia și regiunea Timișoarei, Bănatul Timișoarei, s'au cu un cuvânt *Timișoara*.

După dezastrul dela Mohács 1526, turcul, deși se înstăpânise asupra Ungariei, Bănatul ca atare însă, cum, cum nu, destul atâta, că scăpă de întunerecul semilunei barbare.

Mai bine de un secol și jumătate, decând biata Ungarie, gema greu sub jugul *Portii*, când în sfârșit veni rândul și la îngenunchierea Bănatului liber; îngenunchere, care ținu aproape un sfert de veac. Timp destul, spre a putea helotiză și abrutiză total un popor, carele și altcum eră din samă afară înapoiat în toată privința.

După căderea Ungariei dela 1526, Bănatul se încorporează la Transilvania de unde principii îl administrează prin „*Canii*” rezidenți la început în Caransebeș, apoi la Lugoj.

Cel care purtă „chelciugul” catehizului din 1648, încă eră un astfel de *ban* prefect, și încă ultimul ban al baniei *Caransebeșului și Lugojului*.

Il chemă Acațiu Barcsai, iară românii de rând îi ziceau „Borcea Acoș” ¹⁾

Cu el deodată se stinge bănia, și așa și organizația națională, alor șapte districte române, ca să nu mai fie reactive în forma istorică, în vecii vecilor! Orașele lor capitale: Lugojul și Caransebeșul, perd prerogativa de a fi cetăți regali.

Acațiu Barcsai e de obârșie românească ²⁾ din satul Bârcea-mare, de lângă

¹⁾ Iorga Sate 64, Istoria bis. I. 352.

²⁾ Iorga Ist. cis. rom. I. 30—3, 330—1, 351 Barcsai a fost unchiul predicatorului curții, lui Gheorghe Csulaö; ceta care purtă spesele tipăririi catehizmului român din 1640. Csulay ajunge superintendent după Stefan Katona Geley și ca atare are mare amestec în biserica română. Csulay încă pare a fi român de viță, Bian Biografio I, 160.

Deva. Ca ban fu instituit la 1644, prin principele de atunci, George Rákoczy bătrânul. Adeseori îl întâmpinăm cu titlul de *protoban*. „Principele zice despre dânsul, că ia fost camerar, că s'a distins prin moralitate și cumpăt; și ca diplomat i-a făcut servitii bune; iar acum ridicând arma întru apărarea libertății, a excelat pe câmpul de luptă.“¹⁾

Urmașul G. Rákoczy II, (1648—1658) îl mai pune și în fruntea comitatului Hunedorii, ca comite suprem în 1554. Trebuie că știa limba românească, în vorbire și scriere, căci altcum nu ar fi putut fi trimis de repețite ori, în afaceri diplomatice, la voevozii din Muntenia și Moldova.²⁾

În Ianuarie 1655, G. Rákoczy I îl esmite în Țara Moldovenească la voda Vasile Lupu, ca să închee *des nou* un tractat, în care Domnul Moldovei se obligă a fi vazalul lui Rákoczy.³⁾

Nu știu să spun, că *Acațiu* Barcsai nu e unul și același cu *Alexandru* Barcsai, carele concomitat de Toma Bassa, prezintă lui Vasile Lupu, un proiect de tractat, datat din 29 Sept. 1648. Voievodul Moldovean și cu boierii săi fac jurământul de întărire a învoelii, la 26 Octomvrie a aceluiaș an.⁴⁾

Acațiu — *Alexandru* Barcsai, are un înaintaș în demnitatea de ban, cu numele *Andrei* Barcianus; desigur ceva rudă deaproape cu *Acațiu*. Despre acest *Andrei* ni-au păstrat istoria știrea, cumcă au bătut cumplit pe *Soliman*, pașa *Timișorii*, la anul 1598, când își probă norocul să ocupe cu orice preț *Lugojul*

Tot *Andrei* Barcianus, a sărit în ajutorul lui *Mihai Viteazul*, când acesta se rezboi cu *Basta* la *Miraslău*, în 18

Sept. 1600,¹⁾ dar fără succes, căci pe când au sosit cu *Logojeni*, *Caransebeșenii* și *Lipovenii* săi, viteazul voievod eră dejă bătut. Prima bătaie îndurată de nebiruitul *Mihai*²⁾

Dacă *Acațiu* Barcsai, nu obționa după principatul *Transilvaniei* și apoi cătră sfârșit, nu-l puneă păcatele să cocheteze cu turcii, istoria, acest judecător imparțial, l'ar fi alăturat negreșit lângă banii de cea mai bună amintire.

Lui³⁾ este de a se mulțami, cumcă economii autohtoni din *Logoj*, fură smulși din starea de clăcași (*iobagi*) și mititarizați ca călăreți. În cauza aceasta sau întrepus și la G. Rákoczy II în 1654 și în anul următor și la dieta din *Cluj*.⁴⁾

Cumcă cu o sută de ani și mai bine, *Lugojenii* erau „toți militari excelenți“ ne încredințiază *Nicolae Oláh*, fost mitropolit primat în *Strigon*; de origine român și rudă cu regele *Matia Corvinul*.

Tata lui *Nicolae Oláh*, a fost *Ștefan*, sau *Stoian*, coborător din neamul voievozilor *Munteniei*. Acest *Ștefan* (*Oláh*) a fost văr primar cu regele nostru *Matia I*.

Pe vremea voievodului *Muntean*, *Vlad Călugărul*, *Ștefan* (*Oláh*) a fugit din *Muntenia* și s'a așezat în *Orăștie* în *Ardeal* unde iute și degrabă avangează de jude orășenesc. *Ștefan* (*Oláh*) judele, pe lângă feciorul său mai mare *Nicolae*, mai aveă unul mai mic cu numele *Matei*. Acesta ajunge — până eră tatăl său încă viu — și el jude la orașul *Orăștie*.⁵⁾

¹⁾ Dr. G. Popovici „Istoria românilor Bănățeni“ *Lugo* 1904 p. 246.

²⁾ *Drăgălină* II 80 *Pesty* b. c. II, idem *Krassó vármegye* II, I, 334.

³⁾ Biografia lui *Acațiu* Barcsai a se vedeă în rev. „*Századok*“ *Budapesta* 1906.

⁴⁾ *Drăgălină* II 138 *Popovici* 254. *Pesty* 344.

⁵⁾ *Iorga* Sate 112—4, idem *Lit. relig.* 96.

¹⁾ P. *Drăgălină* „Din istoria Bănățului Severin“ *Caransebeș* 1890 II, 138.

²⁾ *Iorga* *Lit. relig.* 144.

³⁾ *Sârbu* I. Dr. „*Matei* *Vodă* *Basarabas* *auswörtige* *Beziehungen*“ (1633—1654) *Leipzig* 1899. p. 217.

⁴⁾ *Iorga* *Studii* și *documente* IX. p. 18.

Nicolae Oláh primatele, mare umanist al sec. XVI, întră altele au scris în 1636 un op geografic istoric despre *Ungaria*, unde vorbește mult și despre români și despre regiunile lo-

Mai amintește Clio, despre Ștefan (Stoean) Oláh, cumcă în 1505, pe să-cuii resculați contra regelui, iau bătut de iau stâns. Oștenii lui Ștefan Oláh, erau în mare parte români Bănățeni.

La 1521, dăm peste un Blaș Oláh, carele apără cu eroizm cetatea Bălgradului sârbesc împotriva mohamedanilor.¹⁾

După aceasta mică disgresiune, făcută cu scop de a cunoaște mai bine pe Bănățenii din trecut, să luăm firul acolo unde l-am întrerupt.

Marele vizir Mohamed Köprili s'a fost înțales pe sub mână cu Acațiu Barcsai, ca în locul mazilitului G. Rákoczy (Sept. 1657) îl pune ca principe al Ardealului, de vreme ce Francisc Rhédey, (Nov. 1657) comitele suprem al Marmăției, carele într'aceea fu ales de principe nu satisfăcea nici pe departe așteptărilor lui Köprili. Dar și de altcum pe Rhédey îl prefugări Rákoczy și se reîntregă de nou în domnie, pe la începutul anului 1658. Köprili nu suferi aceasta schimbare prădează cu fer și pârjol; bietul Rákoczy fuge de mâncă pământul și se ascunde la codrii.

La 2 Septemvrie 1658, Jenopolea fără nici o rezistență capitulează, Tătarii pustiesc Ardealul, de nu-l mai poți agnoscă pe urma lor. „Staturile își pierd capul și la Șinca-mare ținând sfat, esmit o deputațiune mare în Jenopolea la Köprili, ca să cerșască pace. In fruntea deputațiunii, merse Acațiu Barcsai, cu o instrucțiune echivocă și vagă din samă afară.

cuite de ei. Bucăți excerpte din opul acesta la Cipar Arhiv 711, 726, 750, 770.

1548 primatului Nicolae Oláh, îi scrie despre originea românilor și a sa (a lui Oláh) împăratul Ferdinand I.

Epistolele împăratului a se vedeă la Cipar o. c. 695—696.

¹⁾ Drăgălină o. c. II 92, 93. Popovici I. c. 210, 213. O scurtă biografie a lui Nicolae Oláh vezi Dr. Alex. Grama „Istoria bisericii unite cu Roma“ Blaj pg. 64.

Desbaterile s'au deschis în 7 Sept. și s'au mântuit în 14 a aceleiași luni.

Dinre cele patru puncte de învoială, la cari ajunseră, pe noi ne privește numai cele două din urmă.

Lugoju și Caransebeșul trec sub stăpânire turcească.

Venitele acestor ținuturi, cari laolaltă cu satele și clăcașii de prin ele, se vor despărți de Transilvania și se îngremiază sandjacului (provinței) turcesc al Timișorei. In timp de elemozină, la Meka și Medina, se vor tremite regulat în tot anul încă 15.000 de galbini, din acestea ținuturi, acum acvirate.

Se poate, că tratativele să nu fi ținut șapte zile dupăcum adecă să pretinde, ci ceva mai puțin, căci deja în 12 Septemvrie Barcsai trâmite o epistolă Bănățenilor săi, ca să se învoiască la desfacerea din vorbă, căci altcum vizirul nu vrea să pună pace.

Insă este de a se însemnă cumcă orice demersuri numai atunci se pot privi ca definitiv încheiate, când se signează convențiunea. E cert apoi, că actul diplomatic e dresat și sancționat cu două zile mai târziu (adecă e datat din 14 Septemvrie 1658) ca și menționatul advertisement (din 12 Septemvrie 1658) dat districtelor.

Deci dară, Barcsai, când scrie în 12 Sept. 1658, pune pe conducătorii Bănătului, în fața faptului complinit deja! Trebuie Barcsai mai iute să deee prilej Bănățenilor, să se declare, în o afacere așa de mare, unde e vorbă, nici de mai mult, nici de mai puțin, decât de a fi, ori a nu fi: așa adecă, cum au fost până aici.

Barcsai nu s'a conzultat cu oamenii săi în privința sorții Bănătului. Aceea ce face el în 12 Septemvrie, e numai „pro forma“. El atunci s'a fost hotărât deja că jertfește bănia!

Cum am și puteă presupupe, că ar fi fost timp fizic suficient, cumcă un

curzor să fie fost în stare a merge călare din tabera Boroșineului, până la Lugoj și poate și până la Caransebeș, să aducă zăpășul lui Barcsai, datat în 12 Septembrie 1658, ca optimații Bănățenii să se adune, conzulteze și hotărească așa de cu grabă, că curzorul să ajungă înapoi la Boroșineu, cu concluzul lor la un timp de acela, care să fie premergător datului de 14 Septembrie 1658, când se iscăli decretul laș și trădător, a lui Barcsai.¹⁾

Barcsai, *Iuda Bănățului*, tocmai în aceia zi, în care signă și ratifică vinderă nevinovatelor suflete creștinești' (14 Sept. 1658) drept preț al târgului își câștigă principatul Ardealului, luând în primire însemnele domnești, din necuratele mâni ale aceluia păgân, la picioarele căruia a aruncat de așternut două din cele mai frumoase regiuni românești.

(Va urmă).

Dr. Ștefan Pop.

Puterea dragostii.

Locotenentul Nicușor Stan, după ce-și depuse mantaua în antișambră, își smulse trupul svelt, înalt, apoi își răsuci mustețioara neagră ca păcura, se netezi pe cap, își smânci bluza, ca să-i stea întinsă pe trup. Eră citat la colonel. Nici el nu știa pentru ce. Avea el multe isprăvuri; cine știe, care din acele a venit la urechile »bătrânului«. Biroul colonelului avea intrarea din salon în dreapta. Locotenentul intră în salon, aruncă o privire în oglinda din față, și după ce se convinse, că nu este nimic de excepționat în înfățișarea lui, bătù la ușa biroului. Un glas aspru îi răspunse scurt: intră! Locotenentul intră și se puse drept în fața superiorului.

— Dle colonel, m'ați chemat!

Colonelul, un om mijlociu, cu umeri lați, cu mustețe groase, cărunte, cu ochii sflederitori, se ridică de pe scaun și se postă, cu picioarele reschirate, cu mâinile în șold în fața ofițerului și-l măsură cu privirea din creștet până 'n tălpi.

— Dle locotenent, zise apoi aspru — mi-s'a plâns dl căpitan, că nu mai învinge cu dta. Ești un om ușuratic, toată noaptea joci cărți și la deprinderi nu-ți poate lua folosul. De nu te vei îndreptă, nu va fi bine de dta. Gata.

Locotenentul își lovi călcăiele deolaltă:

— Am înțeles dle colonel!

Salută și plecă. Când eră să iasă din salon, un glas argințiu îl strigă pe nume. Se întoarse repede. În ușa din stânga stătea mândră, ca o arătare îngerească dșoara Minca, fata colonelului, o copilă cam de 19—20 ani. Locotenentul Stan se plecă ușor:

— Domnișoara m'a grăit?

Fata își încruntă sprâncele negre și subțiri, ce-i arcuiău ochii ei schinteitori și zise aspru:

— Drept!

Nicușor Stan tresări, își bătù călcăiele, își apucă sabia în stânga și stătù drept ca luminarea.

— Mi-a venit la cunoștință — începù Minca — că dta azi noapte ți-ai petrecut într'un local suspect, cu niște dame, a căror poziție socială este sub demnitatea dta de ofițer. E adevărat sau ba?

— Adevărat, dșoară!

— Dacă asta se va mai întâmplă, atunci *cu mine* dai de năcaz. Ai înțeles, dle locotenent?

— Înțales, Domnișoară!

Fata dispărù pe ușe, ca o fantoamă. Locotenentul Stan răsufă lung, se scărpină în ceafă, clătină din cap:

Hm, ce o fi și asta? Fata tată-s'o — zise și ieși ca ploaie.

*

Locotenentul Stan eră năcajit al dracului. Până acum eră ușuratic, dar acum

¹⁾ Drăgălină II. 139—144, Popozici 254—259.

își făcea de cap. Nopti întregi petrecea la »Cerbul de aur« cu muzică, trântea sticlele pe pereți, spargea ceterile țiganilor, făcea fel de fel de năzdrăvănii. Numai și numai în ciuda »bătrânului«, căci prea își puse ochii pe el. Cel puțin de două ori la săptămână îl cită și-l spală de ca acelea n'a mai văzut puiu de om. Ce avea colonelul cu el? Erau atâția ofițeri la regiment, de ce n'are atâta treabă și cu aceștia. Nici eu nu-s doar ingeri. De ce tocmai cu el? Eră sigur, că are vre-un dușman, care-l părește. Și pe de-asupra și fata asta. Ce are fata colonelului cu purtarea lui? Asta ar vrea el s'o știe. De câte ori ieșă dela »bătrânul«, ea îl așteptă în ușa din stânga și-i înșiră toate isprăvurile lui pe degetele ei fine, subțiri și albe ca omătul. E drept, că are frumoase mânuțe. Dar în urma urmelor de unde știe ea așa bine, ce face el? Și dacă știe, ce o împoartă pe ea faptele lui?

Se lăsă cu cotul pe masă și se gândi pe când țiganul îi cântă la ureche lin, cu surdina pe ceteră, cântarea lui predilectă: Nu m'abandona. Deodată sări drept în picioare, se izbi cu palma peste frunte și începă să strige: măgarule, măgarule! Stan se lăsă din nou pe scaun, bătut cu paharul în sticlă, plăti și plecă. Erau numai zece ciasuri. De mult n'a ieșit el din crășmă seara pe la zece. Unde să meargă? Acasă acum? Nu! Dar atunci unde. O luă în neștire prin oraș și deodată se pomeni la casa colonelului. Cum a ajuns el aici, nu-și putea da seama. Se opri în dreptul căsi și ascultă. Niște melodii dulci de pian îl ținură locului. Fereastra dela chilia dșoarei Minca eră deschisă. Stan trecu de ceea parte de unde putea să vadă bine prin perdelele transparente ce acopereau fereastra. Minca ședeă la pian, îmbrăcată într'o haină ușoară, albastră, cu mâneci largi, cari îi lăsau să se vadă mâinile ei albe până la coate. Părul negru ca abanosul îi cădea undulând pe spate. Cântă romanța: Nu m'abandonă. Lângă ea stătea frățiorul ei de cinci ani, Ionel și ascultă, privindu-o cu ochii lui mari. Stan privi lung, pierdut această idilă fermecătoare. În mintea lui se făcū lumină deplină. Își aducea deslușit aminte, că de câteori mergea el în audiență la colonel, fata totdeauna cântă la pian: Nu m'acandonă. Pentru ce chiar asta? Pentru ce tocmai atunci? Pentru ce o cântă

ea și acum cu atâta patimă? Pentru ce? Acum știe cine e dușmanul lui. Eră ea. Ea puneă la cale pările la bătrânul; îl pără. ca astfel să-l aducă mai des la ei, să-l îndrepte... și el, prostul de el, cum nu și-a dat seama până acum. Se izbi din nou peste frunte își zise din nou »măgarul«, și plecă — acasă. Și în noaptea aceea tainică de toamnă, se făcū mare schimbare în sufletul locotenentului Nicușor Stan.

*

În ziua următoare eră din nou chemat la colonel. Nici când n'a mers cu atâta drag la »bătrânul«, ca astăzi. Își luă haina de paradă, se găti ca o fată mare, se rasti la ficior, de eră să-l bage în toate boalele, fiindcă a găsit pe haină un fir de ață. Ce i-a spus colonelul, nu știe, și să-l tai bucăți. I-se părū o veșnicie audiența de trei minute. Când ieși dela colonel, în ușa din stânga îl așteptă, ca de obicei, dșoara Minca. Fața ei eră subtă, și avea ciarcăne în jurul ochilor.

— Dle locotenent — grăi ea.

— Porunciți răspunse Stan.

— Aseară ai plecat dela crășmă pe la zece. Unde te-ai dus de acolo?

— Acasă dșoară!

— Fata rîse cu hohot.

— Acasă-ă? Dta la zece acasă? Ia nu mai spune! Ce băiat solid te-ai făcut deodată — Apoi încrețindu-și fruntea din nou îi zise:

— Dle locotenent, ai de gând să 'mi mărturisești sincer, unde ai mers după zece da sau ba?

Stan păși doi pași înainte. Minca repeți îndesat?

— Da sau ba?

— Domnișoară — zise Stan — văd bine, că aici nu e de mine. Sunt hotăr t, ca azi încă să-mi cer permutarea în alt oraș.

Fata tresări. Dar se reculese repede:

— N'ai voie! zise ea aspru.

— Atunci repășesc din armată.

— N'ai voie — zise ea a douaoră.

— Ei atunci nu-mi rămâne altceva, decât să dezertez.

— Și unde?

— Unde? zise Stan, unde? În brațele dtale.

Și se repezi la ea, o cuprinse în brațe și o sărută cu patimă. Fata țipă ascuțit. La asta încă nu s'a așteptat.

Atunci se deschise ușa dela birou și colonelul se ivi în prag...

A doua zi locotenentul Nicușor Stan fu transferat din oraș, la alt regiment.

*

Trecu jumătate de an. Dșoara Minca zăcea acum de zece săptămâni. Eră palidă, ca ceara. Mânile ei fine erau uscate, pețița feței să făcuse ca de pergament. Afară eră primăvară. Merii încărcăți cu milioane de flori răspândeau un miros îmbătător. Albinenele spuziau văzduhul. Gândacii săgetau prin razele soarelui ca niște fire de aur. Niște rândunele, ce-și făcuseră cuibul în târnaț sub streșină, ciripiau pline de fericire. Intreagă firea reinvia. Numai dșoara Minca se ofilia. Dupăce locotenentul Stan fu transferat, ea se făcu tăcută, incunjura oamenii, apoi începù să tușască și în urmă căzù la pat. Tatăl său, care o iubiă la nebunie, eră desperat. Nu ar fi crezut niciodată, că fețița lui cea cuminte și așezată, să știe iubi tocmai așa de tare. Când a prins'o cu Stan, s'a supărat foc. Inzădar l'a rugat ea să-l ierte, să nu-l transpună, că o omoară — el n'a crezut. Pe tatăl său nu-l putù înduplecă. Eră soldat, înpietrit, ca cremenea. Ce știa el ce-i dragostea. E mult de atunci, de când eră și el locotenent. Acum îi părea rău de ce a făcut. Acum, când văzù, că fata i-se stinge, îl aduse pe Stan iarăși înapoi. Dar eră prea târziu. Stan petreceă acum toată ziua la patul Mincei. Îi ștergeă sudorile de pe frunte și ea nu voiă să primească dela nime leacurile numai dela el. Când o cuprindeă el pe la spate cu stânga și o ridică puțin, iar cu dreapta îi întindeă lingura cu leacul amar, ea își ridică la el ochii ei mari, umezi, din cari acum se stinsese flacăra de odinioară...

Doctorul o cercetă zilnic, scriă recept, dădea îndrumările de lipsă și plecà tăcut. Odată, când colonelul îl petrecu afară, îl întrebă:

Dle doctor, spune drept, e nădejde?

Doctorul plecà capul, oftă și zise răgușit numai un cuvânt:

— Tuberculoză.

Colonelul rămase ca trăznit.

— Boala mamă-sa, îngână el.

Apoi încleștându-și Mânile, începù să-l roage:

— Dle doctor, pentru Dumnezeu, scapă-mi-o, scapă-mi copila!

Părechea de rândunele ciripea veselă pe marginea cuibului. Erau atât de fericite... Medicul arată în spre ele.

— Dle colonel, trebuie să fiu sincer. Când s'or duce acelea, atunci și dșoara se va duce, acolo... sus.

Colonelul căzù zdrobit pe un scaun, și-și îngropă fața în palme. Ionel copilașul cel mic, care se jucase în târnaț și-i ascultă nebăgat în seamă, se aproprie de tatăl său, se lipi de el, făcu mai întâi ochi mari mi-rați, apoi începù să plângă cu sughițuri.

*

Se întunecase. Bolnava se rugă să nu aprindă lampa, ci să deschidă fereastra. Luna își revărsă valul de argint în odaie. Minca privea în neștire. Mănuța ei uscată se odihnea în palmele lui Nicușor. Apoi își închise ochii și începù încet să grăiască:

— Dragă, așa-i că iar' m'oiu vindecă? Ce bine va fi! Mi-oiu luă iar haina mea albastră, în care ți-am plăcut ție, vom ieși prin grădină, braț la braț, luna-și va presăra argintul peste capetele noastre, greerii vor cântă, izvoarele vor suspină, și noi vom fi atât de fericiți... Și mama va privi din ceriu la noi și ne va binecuvântă... Simțesti tu dragă mirosul florilor de măr?... Când vor fi acelea coapte, eu mă voiu îmbracă în haină albă, ceriul va străluci asupra noastră,... atunci tu vei fi mirele meu și eu îți voiu fi mireasă...

Un picur ferbinte căzù pe mâna Mincei. Ea tresări, ca arsă de foc, se ridieă într'un cot și întrebă speriată:

— De ce plângi Nicușor?

*

În timpul acesta Ionel eră foarte ocupat în târnaț. După mult năcaz îi reușise să pună scara la cuibul rândunelelor. Apoi se urcă pe scară încet-încet, tiptil ca să nu-l simțiască și când ajunsese la cuib, i-și întundă batista în cuib astupând astfel rândunelele înăuntru. Apoi se coborî repede, fugi în curte, aduse tină, și începù să lipească cu ea intrarea cuibului. Când ieși tatăl său să-l caute și-l văzù lucrând la cuib, îl întrebă mirat:

— Băiete, ce faci?

— Astup cuibu, tată, răspunse el.

— De ce?

— Ca să nu poată zbură rândunelele dela noi niciodată...

*

Intr'o zi de început de toamnă orașelul C. avea două înmormântări deodată. Un convoiu plecă dela casa colonelului, lui, tăcut iar altul dela casarmă, cu muzică, cu paradă militară. Convoaiele ajunseser deodată în cimiter. Două sicrie deodată se coborau încet pe funii la vale în sinul pământului -ecc, pe când muzica cântă lin: Nu m'abandonă. Iar în ziua aceea gazeta locală aducea în frunte cu litere groase o știre senzațională, cuprinse sub trei titluri:

«Puterea amorului.

«Locotenentul Nic. Stan sinucis.

«S'a împușcat la catafalcul miresei sale.

...
«... Când merele erau coapte, ea se îmbracă în haină alhă, ceriul strălucea deasupra lor, el eră mirele ei iar ea-i eră mireasă.....»

Simion Gocan.

Le Verrier.

(1811—1911).

În 11 Martie 1911 toată lumea științifică a celebrat aniversarea de o sută de ani dela nașterea astronomului francez Urbain-Jean-Joseph Le Verrier.

S'a născut în 11 Martie 1811, în Saint-Lô, departamentul La Manche. Dupăce și-a făcut primele studii în Colegiul din locul natal, simțind atragere mai pronunțată spre matematici decât spre litere, Le Verrier trecu la liceul din Caen și se prepară pentru școala politehnică. Dar căzu la concursul din 1830, cu toate aptitudinile-i speciale. O mângăere pentru candidații respinși la prima încercare.

În anul următor fû primit printre cei dintâi, rămase cel dintâiu în cursul său și ieși... în administrația tabacurilor.

Doritor de a se dedica științelor, el se ocupă cu chimia și publică două memorii. Fû numit repetitorul lui Gay-Lussac la școala politehnică, dar în acelaș timp devenind vacant postul de repetitor al astronomiei, îi fû oferit lui De aici i-se începe cariera astronomică. Primul memoriu datează din 1839 și tractează una din chestiile cele mai înalte ale astronomiei: *stabilitatea sistemului planetar*. Dacă legile, lui Kepler ar fi riguros exacte, planetele ar descrie la infinit orbite invariabile și studiul complex al mișcărilor lor ar fi din cele mai

ușoare. Dar principiul gravitațiunii, atât de simplu în enunțarea sa, produce efecte de complicație extremă, întrevăzute de Newton, puse succesiv în lumină de Euler, Clairaut, d'Alembert, Lagrange și îndeosebi de Lagrange în admirabilul său *Traité de Mécanique céleste*. Mulți savanți credeau că aceste complicații pot compromite armonia sistemului nostru și se temeau că în viitor vor produce schimbări considerabile. E unul din titlurile de glorie ale lui Laplace de a fi demonstrat, că în mijlocul acestei disordini aparente totuș subsistă câteva rezultate simple și că în definitiv sistemul nostru solar abia *oscilează în jurul unei poziții mijlocii*. Tocmai în aceasta îi constă stabilitatea. Necondiționat, pentru ca stabilitatea să fie asigurată, trebuie ca amplitudinile oscilațiilor să fie mici. Dar asupra acestui punct numai calculul ce poate pronunță. Acest calcul lung și anevoios fû întreprins de Le Verrier. Resultatul a confirmat concluziunile lui Laplace, dându-le o vigoare și valabilitate generală, ce nu o aveau până aci. În această lucrare magistrală Le Verrier se dovedî nu numai de un calculator fără seamăci dădu proba unei originalități captivante, îndeosebi prin descoperirea regiunilor de rezistență cea mai mică, co-

respunzând orbitei lui Mercur și brâului asteroizilor: fapt, care explică înclinația simțitoare a orbitelor acestor corpuri.

În 1781 W. Herschel descoperise planeta Uranus. Compunând tablele mișcării acestei planete, astronomul francez Bouvard remarcase, de prin 1851, unele neregularități, neexplicabile, rebele tuturor sforțărilor de a-le stringe în table. Incet-încet se formă opiniunea că deranjamentele pot fi produse de atracția unei planete necunoscute, prin ceace a eliminat câteva erori din table și a redus desacordul la singurul fapt: Uran intră în refractorul, ce-l așteaptă la median, acuș mai îngrabă, acuș mai târziu, dar niciodată cu mai mare diferență de o secundă! Din aceste abateri neînsemnate trebuia să plece pentru a ajunge la poziția astrului perturbator. Alt astronom judecând că problema e imposibilă ar fi așteptat până când timpul acumulând perturbațiile, ar fi oferit date mai pronunțate. Le Verrier a abordat totuș chestiunea cu încredere neclintită. Înălătură toate obstacolele din cale, calculează și după un an de lucru anunță academiei: „Planeta e acolo și acolo. Îi cunosc poziția cu aproximație de 10 grade“. Își perfecționează soluția și în 18 Sept. 1846 scrie astronomului *Galle* din Berlin, de altfel, pe tema unei chestii diferite:

Domnule,

Am cetit cu mult interes și mare atenție reducția observațiilor lui Roemer, din care ați binevoit a-mi trimite un exemplar. Limpeziunea perfectă a explicațiilor d-voastră, rigoarea completă a rezultatelor ce ne dați, sunt la nivelul așteptărilor, ce le avem dela un astronom așa de abil. Mai târziu, domnule, îmi voi lua permisiunea de a reveni asupra mai multor puncte, ce m-au interesat și mai ales asupra observațiilor lui Mercur. Astăzi aș voi să înduplec pe infatigabilul observator să binevoiască a jertfi câteva minute examinării unei regiuni a ceriului, unde s'ar putea afla o planetă. Teoria lui Uran m-a dus la acest rezultat. Un extras al cercetărilor mele va apărea în *Astronomische Nachrichten*. Aș putea deci, domnule, să mă dispensez de-a vă scrie, dacă nu aș avea datoria să vă mulțămesc pentru lucrarea interesantă, ce mi-ați adresat.

Veți vedeă, domnule, cum eu demonstrez că nu putem satisface observațiile lui Uran, decât introducând acțiunea unei planete nouă, până acuma necunoscută. Și ceace e mai remarcabil, în toată ecliptica nu e decât o singură pozițiune, care s'ar putea atribui acestei planete perturbătoare. Iată elementele, ce atribui orbitei acestui astru:

Jumătate osia mare a orbitei . . .	36°154
Durata revoluției siderale . . .	217°387 ani.
Excentricitatea	0 10761
Longitudinea periheliului	284° 45'
medie: 1 Ian. 1847.	318° 47'
Massa ”	1/9300
Longitudinea heliocentrică adev.	
1 Ianuarie 1847	326° 32'
Distanța dela Soare	33°06

Poziția actuală a corpului ne arată că noi suntem actualmente și vom fi încă, în curs de mai multe luni, în condițiile cele mai favorabile pentru a-l descoperi.

De altfel, mărimea masei ne permite să conchidem că diametrul aparent al planetei trece de 3" sexagesimale. Acest diametru, în orice caz, se poate deosebi, în instrumente bune, de diametrul fictiv ce-l dau stelelor diferite aberații.

Primiți, domnul meu, expresiunea înaltei considerațiuni dela

al d-voastră devotat servitor,

U. J. Le Verrier.

Binevoiti a exprima d-lui Encke, deși nu am onorul să-i fiu cunoscut, omagiul respectului meu profund.

Directorul Observatorului din Berlin, Encke, nu a încuviințat astronomului său adjunct Galle, să-și „piardă timpul“ căutând planeta, fiindcă nu credea nimic din tot lucrul. Totuș Galle o caută mai mult din curiositate. Și iată, planeta eră aproape de locul indicat! Galle a scris imediat (25 Sept.) lui Le Verrier, care prin o scrisoare din 1 Oct. i-a mulțămit și i-a observat că numele de *Neptun* propus de Biroul de Longitudini este de preferit numelui *Janus*, propus de Galle, fiindcă numele Janus ar arată că planeta aceasta e ultima din sistemul solar, când nici o rațiune nu ne îndeamnă să credem acest lucru“.

Iată descoperirea lui Neptun, în toată măreția ei! De ce nu s'a făcut observația telescopică tot din Paris? Fiindcă aici nu se aflau instrumente așa bune. Apoi în Berlin tocmai atunci se execută o hartă excelentă a zodiacului,

pe care se însemnau toate stelele până la mărimea 9. Cum Neptun e numai de mărimea 8, erà ușor de cuprins și de identificat cu ajutorul hartei.

Incurajat de triumful reputat, Le Verrier concepù, de prin 1849, planul unei lucrări imense. Observând că până și Tablele cele mai precise lasă de dorit, el voește să revideze teoria planetelor. „Toată abaterea — zice el — ascunde o cauză necunoscută și poate deveni izvorul unei descoperiri. Trebuie deci, înainte de toate, să se reia teoriile mișcărilor planetare, să se cerceteze până în consecvențele cele din urmă și să se examineze dacă formule nouă pot reprezenta observațiile cu toată exactitatea, de care sunt susceptibile... Cercetări nouă vor conduce, fără îndoială, la rezultate neașteptate, lămurind în acelaș timp nu un punct obscur din fizica cerească. Eu am cutezat să le întreprind, fără a presuma că le voi duce la sfârșit bun, dar nici fără speranță că nu voi ajunge aici.“

Întreprinderea herculică a început-o în 1849 și a continuat-o până la moarte.

După moartea lui Dragoș întâmplată în 1853, împăratul Napoleon III îi oferă personal conducerea observatorului din Paris. Le Verrier și-a ocupat postul în 1 Faur 1854. Treptat a reorganizat întreg institutul și regulamentele de serviciu intern. A refăcut vechiul material de observații pentru a-l pune la nivelul progreselor realizate în observatoarele principale. Din capul locului a întreprins opera considerabilă a reobservației celor 48.000 stele din *Histoire céleste* a lui Lalande.

Studiind furtuna, care în Noemvrie 1854 a străbătut Europa și se abătù asupra flotelor aliate înaintea Sebastopolului, nimicind vasul *Henri IV*, Le Verrier descoperi mersul ciclonului și concepù imediat ideea de a fondà o

rețea de telegrafie meteorologică internațională, cu ajutorul căreia să se poată urmări furtunile, în mersul lor și să se poată preveni la timp desastrelle, ce le cauzează o adevărată binetacere pentru umanitate.

Deși luerările-i grandioase au stors admirația tuturor, totuș preocupățiile așa de înalte, apoi o boală îndelungată, l-au făcut de temperament nesuferit. Caracteru-i atrabilar nefericea funcționarii institutului, îl nefericea pe el însuș. O campanie violentă, pornită pe tema nenumăratelor vexațiuni și susținută, între alții, de Flammarion, l-a scos din Directorat în 1870. Abia după trei ani și-a recâștigat iarăș postul, după moartea tragică a lui Delaunay. Dureri crâncene de intestine îl doborau la pământ și nu știà cum să le calmeze. Une-ori se rostogolia pe pământ desnădăjduit. „Un an înainte de moartea sa — zice Flammarion — în o seară din vara anului 1876, eu eșam pe terasa, care bordează fațada meridională a observatorului, voind să merg la una din cupolele din grădină, când aproape mă împiedecai, în zarea difusă a crepusculului de un trup zăcând jos. Erà bietul Director, din fericire, într'un moment de liniștire. — „Ce vād? întrebai eu. Newton în nadir!“ — El surise ușor, replicând: „Ah, da. Iată-mă cât am căzut din zenit!“

Devenise cu totul alt om. Tot atât de prevenitor și afabil, pe cât fusese mai înainte crud și antipatic. Suferea greu. În loc de ași menaja forțele, stăruia din rășputeri să-și termine lucrarea imensă asupra totalității sistemului solar. În timpul din urmă avù norocul să câștige de colaborator pe șeful eminent al Biroului de calcul dela Observator. Mulțămită devotamentului acestui om, lucrarea grandioasă s'a terminat cu bine. La câteva zile, Le Verrier a închis ochii.

Aceasta a fost în 23 Sept. 1877, ziua aniversară a descoperirii lui Neptun.

În 27 Iunie 1889 i-s'a inaugurat o statuă în curtea Observatorului Național¹⁾.

(Va urmă).

Gavr. Todica.

Cronica literară.

Grăul Românesc, răspuns dlui Prof. Dr. Th. Kosutány, de Dr. Al. Zaharia, București 1911.

Lucrarea dlui profesor universitar Dr. Al. Zaharia „Grăul Românesc, Recoaltele anilor 1900—1908“ a supărat pe dl T. Kosutány, directorul institutului de Chimie din Budapesta. Cauza acestei supărări e că dl profesor Zaharia în lucrarea sa vorbind de cartea dlui Kosutány: „Der ungarische Weizen und das ungarische Mehl“, termină critica: „Din cele de mai sus cred că ori cine va vedea că lucrarea dlui Dr. Kosutány e lipsită de obiectivitatea care trebuie să se afe în orice operă științifică și că deci afirmările Dsale nu pot fi luate în serios“. Aceasta e cauza supărării dlui Kosutány și ca toți compatrioții noștri cari, când vor să câștige lupte fără muncă, încep cu fraze cari atâta patimile, așa lucrează și Dsa. Oricât aș fi cetit și auzit despre neserioritatea științei ungueresi, oricât ar fi fost demascată falsitatea ei chiar de fruntași unguri, totuș nu-mi închipuiam nici odată ceea ce am văzut cetind răspunsul dlui profesor Zaharia.

Domnul Kosutány deci e om de știință trebuia se trateze lucrarea dlui Zaharia ca o operă științifică să o supună criticei celei mai aspre și minuțioase, fără sacrificarea adevărului. Aceasta ar fi fost calea grea și lungă, Dsa însă s'a ales pe ceă scurtă și ușoară susținând: Lucrarea dlui Zaharia e un atac

contra grăului ungueresc pe care caută să-l deprecieze în *favorul celui românesc* și acest atac e cu atât mai greu cu cât la spatele lui e mâna guvernului românesc. Veșnica primejdie valahă, care asigură reușita și care îți permite să însiri cât și ce vrei, fără teamă de control.

De astădată însă n'a scăpat de controlul dlui Dr. Zaharia, care în lucrare voluminoasă analizează toate afirmațiunile dlui Kosutány reducându-le la adevărata lor valoare. Dl Prof. Zaharia în răspunsul său dovedește că dl Th. Kosutány pentru a-și apăra lucrarea și a arăta că grăul ungueresc e mai bun decât cel românesc comite următoarele greșeli:

1. Susține că România impoartă în mare cantitate sămânță din Ungaria, confundând cu rea credință felul grăului cu proveniența lui.

2. Susține ca clima României e mai rece decât a Ungariei producătoare de grâu, pe când în realitate este mai continentală.

3. Pentru aprecierea calității grăului se servește după trebuință când de conținutul glutenului, când de calitatea lui.

4. Compară grăul ungueresc de export cu întreaga producție de grâu românesc.

5. Numește atacuri neînsemnate, și nu răspunde la învinuirea că în loc să compare probe unice de grâu românesc cu probe unice de grâu ungueresc, compară probe unice de grâu ungueresc alese dela marii proprietari și școlile de agricultură cu mediile județelor rezultate dintr'un însemnat număr de probe luate dela tot felul de producători.

6. Afirmă că a calculat medii pe comitate serundate de formula mediei ponderate și chiar trimite pe cetitor la o anumită pagină și când cauți nu găsești nici la pagina unde te trimite, dar nici în altă parte.

7. Alterează în mai multe rânduri textele pe cari le citează.

8. Afirmă neexactități.

În afară de acestea mai sunt și altele, pe cari dl prof. Zaharia le relevă cu multă răbdare și cari toate depreciază nu numai lucrarea dlui Th. Kosutány ci și pe autor și îndreptătesc pe dl Zaharia să-și termine răspunsul: »Dl Kosutány este lipsit de obiectivitatea omului de știință și deci nu poate să fie luat în scris.

L. R.

¹⁾ Scrierile întrebunțate la redactarea acestei schițe biografice:

J. Bertrand, Éloge historique de U. J. J. Le Verrier;

F. Tisserand, Les travaux de Le Verrier; Discurs prononcés à l'inauguration de la statue de Le Verrier à l'Observatoire de Paris, le jendi 27 juin 1889, par *Fizeau*, *Mouches* et *Tisserand*;

L'Astronomie, Nr. 4 (April) din 1911: *C. Flammarion*, Le Centenaire Le Verrier.

SUMARUL

anului III. de apariție a „Revistei politice și literare“.

Ioan Adam.

Câmp înțelenit (nuvelă) pag. 13 și 44.
Răscoalele țărănești (nuvelă) p. 61.
Un cusur (nuvelă) p. 261.
Pentru o lulea de tutun (nuvelă) p. 262.

I. Agârbiceanu.

Copilul (nuvelă) p. 7.

I. Baptist.

Fragmente (nuvelă) p. 281, 304 322.

Aurel Ciato.

Tisza și Români, p. 3.
După alegeri, p. 35.
Sub linie, p. 74.
Ce vrea domnul Tisza? p. 79.
Finita la comedia. p. 113.
Bătrâni și tineri p. 131.
N. Iorga p. 295.
† Ioan Adam p. 310.
Chestia română în parlamentul maghiar.
Note politice; Informațiuni.

Al. Ciura.

Revedere (nuvelă) p. 40.

Cronica literară:

Radu D. Rosetti (La capătul pământului) p. 30.
N. Iorga și Academia română p. 134.
Henri Stahl: Bucureștii cari se duc p. 172.
Iosif St. Șuluțu p. 291

C. L. Caragiale.

Identitate (nuvelă) p. 106

D. N. Crainic.

Cei doi porumbei (poezie) p. 58
Serenada unui flăcău p. 63.
Ispitiri (poezie).

Gheorghe Coșbuc.

Dante Al: Paradis Cânt. XIX, p. 244.

Al. O. Dăfin.

Cântec nou (poezie) p. 63.

Delavrancea.

Luceafărul (dramă în 5 acte) p. 330.

N. Dunăreanu.

Om de cuvânt (nuvelă).

Lucian Bolcaș.

Chestia conducerii politice p. 286.

Elena din Ardeal.

Al meu... (poezie) p. 359.

Dr. Vășile Hâncu.

Colera și tratamentul ei p. 287.
Ciuma sau pesta zisă și moartea neagră în extremul orient p. 327.

Simion Gocan.

Puterea dragostei p. 364.

Hyperion.

Cântec (poezie) p. 29.
Lacrimi (poezie) p. 58.
Impăcare (poezie) p. 107.
Inelul lui Polykrates (poezie) p. 286.

E. Lovinescu.

Critica și istoria literară p. 246 și 273.

Dr. Cassiu Maniu.

Dumnezeu și natura p. 343.

Dr. Iuliu Mauiu.

Declarațiuni asupra chestiunilor actuale politice p. 111.
Scopul politicii naționale românești p. 271.

N. Dombăveanu.

Cântec (poezie) p. 302

Em. Grigorovitz.

Negru-Vodă (roman) p. 303 și 346.

Oct. Lupeanu—Rusmin.

În asfințit (poezie) p. 310.

Alex. Lăpădatu.

Din posesiunea Domnilor țării românești (Vințul și Vurperul) p. 218.

Ionel.

În atelier (nuvelă) p. 56 și 251.

Iunior.

Un pseudo-progres p. 22.
Teoriile de stat și ideia de stat sociologică p. 98.
Statul p. 283 și 311.
Din învățăturile economice ale scriitorilor bisericesti din veacurile prime p. 324.

A. Melin.

Celor mici (poveste) p. 68.

Corneliu Moldovan.

Cântec breton (poezie) p. 94.
Spre culme (poezie) p. 114.
Însămnările unui artist p. 319.

Dr. Valer Moldovan.

Glosse p. 25.
Decadența șovinismului p. 59.

Nicu.

Singurătate (nuvelă) p. 290.

Dr. V. Nițescu.

Glosse p. 69 și 259.

P. Pădure.

- Cântec (poezie) p. 250.
O! Vremuri, vremuri p. 257.
Primăvară (poezie) p. 289.
La Paști (poezie) 289.

P. Papazissu.

- Scrisoare (poezie).
De ce nu sunt eu trandafirul p. 21.
Cântec (poezie) p. 24.
Pastel (poezie) 59.
În templul dragostrii (poezie) 108.
Despărțire (poezie). p. 117.
Alintare (poezie) p. 245.
Romanță p. 250.
Dil-Cadina (poezie) p. 297.
Scrisoare (poezie) p. 321.
Ce n'aș da eu?... (poezie) p. 352.

Aurel C. Popovici.

- Libertatea învățământului p. 239.

Horia P. Petrescu.

- Fierarul (poezie) p. 74.

Dr. Ștefan Pop.

- Bibliografia catehismelor românești vechi p. 121.
Din trecutul cultural-politic al Bănatului p. 360.

Pribeag.

- Se lasă peste văi... (poezie) p. 352.

Dr. Ioan Rațiu.

- Bunea ca istoriograf p. 47.

Teodor Raica.

- Sermo Rusticus (filologie) p. 258.
„Lângă“ (filologie) p. 316.

Liviu Rebreanu.

- Cronica Bucureșteană p. 115.

L. R.

- Cronică literară (Em. Grigorovitz: Cum a fost odată) p. 342.
Grăul românesc. Răspuns d-lui prof. Dr. Th. Kosutány, de Dr. Al. Zaharia. București 1911.

I. U. Soricu.

- Piatra (poezie) p. 12.
Revedere (poezie) p. 18.
Pe țarm (poezie) p. 18.

M. Străjanu.

- „Puterea sufletească“ p. 10 și 87.
Schopenhauer față cu profesorii de filosofie 108.
„Cântarea României“ p. 252 și 286.
Privire asupra liberei cugetări în România 279.

Rolul entuziasmului în crearea operelor de artă și literatură și a faptelor mari p. 298.
Fenomenele misterioase ale sufletului.

T.

Perpetuum mobile (nuvelă) p. 27.

Gavriil Todica.

Observatoarele de munte p. 104.
Creditul p. 292.
Le Terrier (1811—1911).

Lascar Vorel.

Mofuri (nuvelă) p. 124.

Redacțional.

Cu numărul de față încheiem an. III. de apariție a „Revistei politice și literare“. În câteva zile va apare deja nrul I. de pe an. IV. În vederea cheltuelilor mari, ce astfel le întâmpinăm, rugăm pe toți primitorii revistei noastre, să binevoiască a-și achita abonamentul fără amânare pentru a nu fi siliți să facem încasările prin poștă. La acest loc ne permitem și o mică indiscrețiune crezând că în felul acesta vom răspunde mai nemerit acelor stimați domni, cari ne fac cap de acuzație din faptul că în timpul din urmă spre cel mai mare regret al nostru, revista nu a putut să apară totdeauna la timp. Cauza, am dori să nu o pună niminea în sarcina noastră, căci dacă am arăta bilanțul câștigului și al pierderilor, toată lumea ar fi dumerită, că am făcut mai mult, decât cu dreptate ni s'ar fi putut cere. Mai multe mii de coroane sunt până astăzi deficitul nostru. În schim de 2 ori atâtea mii avem pretensiuni, fără ca primitorii revistei să-și facă muștrare de conștiință din situația, ce prin nepăsarea dlor ne creiază nouă. Acesta e singurul motiv, pentru care toaia a trebuit anul trecut să apară cu întârzieri.

Pe viitor însă, am aranjat astfel lucrul, ca foaia se apară totdeauna regulat, în schimb însă vom fi fără de cruțare față de toți aceia — fie ori cât de sus puși — cari nevoind să ne sprijinească ne mai și păgubesc enorm prin faptul, că primesc foaia anul întreg și pe urmă refuză plă-tirea.

Redactor responsabil: Ioan Mihu.